Paul Strathern

90 dakikada SARTRE

gendaş

Jean-Paul Sartre, yaşamı süresince tarihteki en popüler filozoftu. Çalışmaları öğrenciler, entellektüeller, devrimciler ve hatta sıradan okuyucular tarafından dünya çapında tanındı. Sartre'ın felsefesi en genel anlamıyla 'varoluşçu' bir felsefeydi. Ama o ilk varoluşçu değildi fakat bunu açıkça kabul eden ilk kişiydi. Varoluşçuluğu en iyi o yorumladı ve kabul ettirmek için çok çırpındı. Sonuçta varoluşçuluk Sartre'ın elinde II. Dünya Savaşı'ndan sonra mahvolan Avrupa burjuvazisine karşı başkaldırı oldu.

90 DAKİKADA SARTRE

PAUL STRATHERN

gendaş

90 Dakikada Sartre
Yeni Seri: 69
90 Dakikada Filozoflar: 11

İngilizceden Çeviren: Necmiye Uçansoy

Tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında yayıncının
yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

© GENDAŞ A.Ş., İstanbul 1998

Birinci Basım
Ekim 1998

ISBN 975-7809-74-8

Direktör
Hasan Öztoprak

Editör
Adnan Özer

Kapak Tasarımı
Murat Bozkurt

Dizgi
Era (512 36 76)

Kapak, İç Baskı ve Cilt
Kaya Matbaacılık (656 62 20)

Gendaş A.Ş.
Çatalçeşme Sk. No: 19 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0212) 527 10 20 - 512 94 67 Pbx Fax: 520 82 12
e-mail: gendaş@turk.net

Giriş

Jean-Paul Sartre, (yaşamı süresince) tarihteki en popüler filozoftu. Çalışmaları, öğrenciler, entelektüeller, devrimciler ve hatta sıradan okuyucular tarafından, dünya çapında tanındı.

Bu emsalsiz popülarite için iki neden vardı ve ikisi de bir filozof olarak, yetenekleri dolayısıyla yapmış olduklarından değildi. Birincisi; 2. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın yıkıntıları ortasında, bırakılan dinsel boşluğu dolduran varoluşçuluğun (existansializm) bir sözcüsü olmasındandır. Ve ikincisi; daha sonradan otoriteye karşı devrimci bir görüş benimsemesinin, Che Guevera dönemini, tüm dünyadaki öğrencilerin başkaldırısını ve komünist Çin'deki kültürel devrime olan duygusal sempatiyi anımsatmış olmasındandır. Sartre; politika söz konusu olduğunda aşağı yukarı her şey üzerine yazmıştır. Ne yazık ki olaylar hemen hemen her

şey hakkında onun yanıldığını kanıtlamıştır.

Sartre ilk varoluşçu değildi fakat bunu alenen kabul eden ilk kişiydi. Ayrıca bu düşünce biçimini en iyi yorumlayabilen ve kabul ettirmeye çalışanlardan biriydi. Sartre'ın, felsefi düşünceleri geliştirme ve bu düşünceleri ilişkilendirmedeki yetisi 20. yüzyılda rakipsiz kalmıştır. Fakat bu, analitik bir titizlikten çok imgelemindeki zeka parıltısından dolayıdır. Sonuçta, Sartre pek çok ortadoks düşünürü tarafından küçümseyerek reddedildi- ne o, ne varoluşçuluk akımı "gerçek" felsefe ile ilgili görülmedi.

Varoluşçuluk; kişinin temel özgürlüğünü gösteren bir felsefe akımıdır. Kısaca, bir gece kulübünde şarkıcı olan Juliette Greco'nun dediği gibi: "Kendini nasıl yaparsan öyle olursun". Varoluşçuluk bunun gibi yüzeysel veya (Sartre'ın ellerinde) çağdaş herhangi bir felsefe kadar derin olabilirdi. Bu akım heyecan vericiydi; kendi "eylem felsefesi"ni veya (eleştirmenlere göre) içe dönüşün temel tepkisini içeriyor, solipsizmi de

(tekbencilik) andırıyordu. Fakat herkesin kabul ettiği şuydu: Varoluşçuluk Sartre'ın elinde, 2. Dünya Savaşından sonra mahvolan Avrupa burjuvazisine karşı başkaldırı oldu. Burjuvazi (özellikle orta sınıf), varoluşçuluğun desteklemediği her şeyi destekledi: Bir burjuva ve aynı zamanda bir varoluşçu olmak mümkün değildi.

Yaşamı ve İlk Çalışmaları

Jean-Paul Sartre zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Babası bir donanma subayıydı. 1906'da, Sartre daha bir yaşındayken yüksek ateşten öldü. Sartre bunu "hayatımın en büyük olayı... yaşasaydı üzerime düşecek ve beni susturacaktı" diye açıklar. Bu oidipus fantazisini inkar ederek, süper-ego, saldırganlık ve evlat itaatine gerek kalmadan yaşadığını iddia eder. Ne otoriteyle ilgisi vardı ne de diğerleri üzerinde bir güç kurma isteği. Böylelikle aziz gibi yaşanan bu çocukluk, burjuvaziye (ve toplumun bu değerli kesimiyle ilişkili tüm orta sınıf alışkanlıklara ve değerlere) karşı sonsuz bir nefrete, yaşamı boyunca herhangi türden bir otoriteye karşı savaşma ihtiyacına ve kendisiyle yakın ilişki kuran bütün insanlar üzerinde psikolojik etki kurma isteğine sebep oldu. Sartre, kafasındaki karmakarışık düşünceleri parlak bir dehayla araştırdı fakat daha açık noktalar hep gözünden kaçtı.

Sartre'ın annesi Anne-Marie, çocuğunu da alarak Paris'in kenar bir mahallesinde yaşayan babasının, Karl Schweitzer'in evine geri döndü. Büyükbaba Schweitzer, dönemin tipik bir Fransız soylusuydu. Temiz ve modaya uygun giyinirdi. Panama şapkası denen ince hasırdan bir şapkası vardı. Eşya olarak gördüğü kadınlarla dolu evde sözleri yasa gibiydi ve karısına sürekli kötü davranırdı. Sartre "Les mots" (kelimeler) otobiyografisinde onu "çalım satmak için daima bir sonraki fırsatı bekleyen, beyaz sakallı, yakışıklı bir adam" olarak hatırlıyor. Bazen büyükbabasıyla Tanrı arasında çok fazla benzerlik bulduğunu ve hatta onu Tanrı gibi algıladığını anlatıyor. Bu noktada şunu söyleyebiliriz ki; büyükbaba merkezi toplum düzenin uzantısı olan bir süper-ego'ya sahipti. Fakat Sartre büyükbabasının bu psikolojik rolde olduğunu kabul etmedi.

Genç Jean-Paul'e ve annesine, aynı evin çocukları gibi davranıldı ve Sartre Anne-Marie'yi bir anneden çok, kendisine yakın bir kızkardeş olarak gördü. İhtiyaç duyma-

dığını iddia ettiği bir baba figüründen farklı olarak bu anne-abla figürü, onun geri kalan yaşamında kaçınılmaz bir gereklilik halini aldı.

Tüm bu anlatılanlardan Sartre'ın mutlu bir çocukluk geçirdiğini söyleyebiliriz. Çevresindeki kadınların sevgi ve şefkatiyle, genç Jean-Paul'ün egosu, eksik olan değerli parçalarını tamamlayarak çarçabuk gelişti. Verilen kutsal yaşam yeterli değilmiş gibi şimdi de aziz çocuk kendine şöyle diyordu: "Ben bir dahiyim." Kimse de bunun aksini söylememişti. Hatta büyükbabası onu kolları arasına alır ve "benim küçük hazinem," derdi. (Daha sonraları şöyle diyor: Çocukluğumdan ve ondan kalan her şeyden nefret ettim.)

Dahi oldukları sonucuna varan diğer küçük, kibirli afacanlardan farklı olarak Sartre, kendi kendine karar verdiği bu rolün gerekli koşulları olan yaratma gücüne, sabıra ve alışılmadık bir zekaya sahipti. Genç Sartre kısa bir süre sonra alıştırma kitaplarının üzerine uzun kahramanlık ve şövalye-

lik hikayeleri yazmaya başladı.

Sartre hayatını etkileyen bir rahatsızlık geçirdi. Bir sahil kentinde tatil yaparlarken soğuk algınlığına yakalandı. O günlerde tıp mesleğinin bir saygınlığı vardı fakat kısıtlı imkanlara sahipti. Genç çocuğun soğuk algınlığı korkunç komplikasyonların ortaya çıkmasına sebep oldu. Sonuç olarak Sartre sağ gözünde kısmi körlüğe neden olan lökoma'ya yakalandı. Tıbbi olmayan kaba bir dille söylemek gerekirse, artık gülünç bir şaşılığı vardı ve etrafa kısık gözlerle bakıyordu. Fakat tekbencilik, bu türden kusurlarla bile başedebilirdi ve Jean-Paul'un kırsal kesimdeki çocukluğu böylelikle devam etti.

Sonra gerçekten korkunç bir şey oldu. Annesi, düşüncesizce davranarak tekrar evlendi. Jean-Paul korkmuştu. Artık Anne-Marie'nin tüm ilgisi onun üzerinde değildi ve yeni Madam Mancy, kocası Joseph ile La Rochelle'ye taşındı. Gözlerine perde inmiş 12 yaşındaki çocuk, annesi ve Joseph Mancy ile La Rochelle'ye yerleşti. Sartre 50 yaşlarındayken yazdığı otobiyografisinde, 43 ya-

şındaki üvey babasının derin bir anlatım gücü olduğunu anımsadığını yazıyor. "Annem, üvey babama aşık olduğu için evlenmedi... cana yakın bir insan değildi üvey babam... Siyah bıyığıyla uzun, ince bir adamdı... Pürüzlü bir cilt.. Çok büyük bir burun". Otoriter ve burjuva olan Mösyö Mancy, kötü üvey baba rolü için idealdi. Zengindi ve zenginliğini yansıtan bir konakta yaşıyordu. Kasabada tanınan bir kişiydi. Joseph Mancy yerel Delaunay-Belliville tersanelerinin yönetim kurulu başkanıydı. İşini eski moda-kapitalist tarzda yürütüyordu. İşten sonra her akşam üvey oğlunu ön salona çağırtır ve ona ekstra geometri ve öbür dersleri verirdi. Mösyö Mancy'nin, bu genel tutumla, eğitimde ortadoks yaklaşımı tercih ettiği anlaşılıyor. Sürekli yanlış cevaplar verme bir tokatla sonuçlanabilirdi.

Bu süre içerisinde, Paris işi zarif golf pantolonuyla küçük ukalâ, lisede, daha az zarif giyinen arkadaşları tarafından alay fısıltılarıyla karşılandı. Bu durum kendine güvenmesine ve içine kapanmasına sebep oldu.

Sartre kabadayıların sindirebileceği biri değildi. Güçlü egosu, zihnini tam bağımsız bir şekilde geliştirdi.

Sınıf arkadaşları, içlerinde en çabuk farkedip anlayanları, kısa boylu zengin giyimli çelimsiz ve kurbağa suratlı bu öğrenciyi - sınavları mükemmel olmasa da - olağan dışı bir zekaya sahip olarak tanımladılar. Sartre, şamar oğlanı ve dahi figürüyle ikili bir rol oynuyordu. Kavgacı karakterde, sivilceli ve gözlük takan Jean-Paul, her şeyi bilirdi (bunu da herkes bilirdi) fakat çok aptalca hatalar yapmayı alışkanlık haline getirmişti. Bunun için kısacak bir hikaye yeterli olacaktır. Lisedeki bütün oğlanlar gibi onunda kadınlarla ilgili fantazileri vardı. Sıra dışı hayalgücü, çok yakında, onun sınıf arkadaşları olan yaşıtlarının beş para etmez, bayağı hayalgüçlerine üstün gelmişti. "Öğlenleyin tanıştığım bir kadınla bir otele gittiğimi ve onların anlattıklarını yaptığımızı söyledim... hatta annemin hizmetçisine "sevgili Jean-Paul..." diye başlayan bir mektup yazdırmıştım... oyunumu anladılar... sınıfın

maskarası olmuştum..."

Zor zamanlardı. 1. Dünya savaşı çıkmış, öğrenci olan pek çok arkadaşı anneleriyle yalnız yaşamaya başlamış, babalarını ise cepheye göndermek zorunda kalmışlardı. Siperlerdeki katliamın bedeli ağırdı. Jean-Paul'ün yaslı sınıf arkadaşları, ıstırap dolu öçlerini zayıf görünen kişilerden alıyorlardı. Sartre, zihinsel bir dayanıklık geliştirdi, aynı zamanda da çelişkili duygular besliyordu. Boyun eğmeyi ve bencil aptallardan oluşan bir gruba katılmayı reddetti. Sadece kabul görmek ve popüler olmak istedi, ancak kendi diliyle. Bu ikircikli durum, yaşamı boyunca sürdü.

Fakat odasında yalnızken, kısık gözlü küçük kurbağa bir prense dönüşüveriyordu. Masasında oturup kendini teskin ediyordu. "Ben dahiyim" demek dahi olmanın en imkansız görevini önceden kabullenmekti. Alıştırma kitaplarını romantik kahramanlık hikayeleriyle doldurmak, otobiyografik metinlere kapı açıyordu. Ve işte şimdi de ana hatlarıyla romanlar yazmaya başlamıştı. 14

yaşındayken ikinci romanı olan ve zalim bir ortaçağ hükümdarını anlatan "Gioetz Van Berlichingen"i tamamlamıştı. Roman, en can alıcı noktasına, insanların hükümdara karşı ayaklandıkları zaman ulaşıyordu. Zulmettiği insanlar değirmenlere ve dokuma tezgahlarına saldırıp oraları harap ediyorlar ve bu zalim sonunda dayanılmaz ama zekice planlanmış bir şekilde ölüme terkediliyordu. Kafası, kilise kulesindeki saatin roma rakamıyla 12 yazılı yerindeki deliğe yerleştiriliyor ve zalim kişi son zamanlarını çoğalan bir ıstırapla terleyerek geçiriyordu. Ta ki öğlenleyin saatin kolu saniye saniye yükselerek kellesini uçuruncaya kadar...

Acı, elem, şiddet ve ölümün en üst sınırlarındaki bu kombinasyon, yetenekli yazarın ayıredici bir özelliğidir. Çalışmalarında hissedilen bu duygular, çocukluğunda yaşadığı tüm kaygıları barındırıyordu. Acılarla geçen yoğun bir çocukluk dönemi, silinmez izler bırakmıştı Sartre'da. Bu yaşlarda, bu türden duygular, kaçınılmaz bir şekilde uyanmaya başlayan felsefi sorgulamalarla

içiçe geçmişti. Sartre'ın dahiyane tarafı, bu kombinasyonu ve bu kombinasyonun şaşkın ve bilinçli bir şekilde büyüyen genç bir zihinde oluşturduğu duygusal - entellektüel gücü elinde bulundurma yeteneğiydi.

1919'da Sartre annesinin cüzdanından para çalmaya başladı. Bu, sınıf arkadaşlarına yaranmak içindi. Onlara değişik pastalar ve şık kafelerde içecek şeyler alıyordu. Popüler olmayla gelen memnuniyet, keklerin aptalca tadı, suçluluk ve somurtkanlığıyla yok olup gidiyordu. Tekrarlanan tema olan diğer güçlü kombinasyon; tiksinti ve yapışkanlı şekerler olmuştu.

Sartre'ın maskesi kaçınılmaz olarak düştü. Bu, onu ailesiyle şiddetli tartışmaların içine itti ve onun tatsız okul hayatıyla daha fazla eğlenmesine sebep oldu. Sonunda Sartre, Tanrı gibi gördüğü büyükbabasının katı kuralları altında yaşamayı tercih ederek Paris'e dönmeye karar verdi. Sartre, isyan neredeyse orayı seçmeyi öğreniyordu: Başkaldırının getirdikleri, isyancı kişiliğine en uygun olanıydı.

Sartre 15 yaşında, saygın bir lise olan IV. Henri lisesinde yatılı öğrenci oldu. Doymak bilmez bir biçimde okumaya başladı ve geniş bir edebi bilgi sahibi oldu ki, bu bilginin çoğu onun duygusal ve entellektüel anlayışını aşıyordu. Bu arada, yazdığı vecize ve felsefi spekülasyonlar, defterlerine taşmaya başladı. Aşkı tarifi şöyleydi: "Arzu, bir kadına amaç olarak değil araç olarak bakmayı gerektirir. Aşk, bir kadına araç olarak değil amaç olarak bakmayı gerektirir." Sartre'ın bıraktıkları, bu türün Fransız zekasına ait en mükemmel örnekleridir; sahte nükte ve gerçek sezgi arasında gidip gelir. Felsefe öğretmeni onun "yetersiz bir şekilde açıklanmış fikirlerindeki mükemmel süsü, ayrıntıyı" işaret etmiştir, ki bu Sartre'ın tüm felsefesindeki Ortadoks Anglo Amerikan bakış açısı olarak günümüze kadar gelmiştir.

Sartre mezuniyet sınavını geçti ve kendine Ecole Normale Sup'erieur'da bir yer edindi. İsminin aksine, Fransız Üniversite öğrencilerinin en iyilerinin bulunduğu bu okulda hiçbir şey normal değildi. Sartre'ın

çağdaşlarından pekçok isim saymak, bu okulun kalitesinin iyi bir göstergesidir. Geleceğin yıldızları olan Raymond Aron ve Maurice Merleau-Ponty gibi filozoflar; önemli bir antropolog olan Claude Levi-Strauss; zamanın en iyi, en heyecanlı din adamı - filozofu Simone Weil; Ecole'ün büyük yöneticisi Jean Hyppolyte; ve yazar-filozof Simone de Beauvoir hep bu okulun öğrencileriydi.

Sartre bu sıcak atmosferde büyüdü. Arkadaşlarına göre; çirkinliği, konuşmaya başladığı anda kayboluyordu. Gözlük takan bu sivilce içindeki çocuk, Seine nehrinin sol yakasındaki cafélerin masalarında görülürdü. "Uyuduğu zamanlar hariç her zaman düşünürdü." "Hayal edebileceğiniz en iyi ve en cömert arkadaştı... bilerek gösterdiği kinizm ve kendini sevmemesinin altında bunlar yatardı... sırrı, inkar etmeyi ve kabullenmeyi başaramadığı büyük bir yumuşaklıktı." Kabuğunu kırmayı başardığında muazzam bir biçimde içmeye başladı. Zekasından etkilenen kadınlar, onun çirkin çekiciliğine kapılıyor ve o bundan büyük bir haz alıyordu.

Cinselliğe olan açlığı, biraya olan açlığına göre sadece ikinci sıradaydı. Fakat bunların hiçbiri, kitaplardan düşüncelerden ve bilgiden aldığı zevkle bir değildi. Her şeyi okudu, dersleri için okuması gerekenlerin dışında gördüğü her şeyi. Herkesin ve özellikle kendisinin şaşkınlığı içinde Sartre, mezuniyet sınavını ilk seferinde veremedi.

Başarısızlığına rağmen, Sartre bir yıldız olarak kaldı. Şimdi Paris'te, öğrenci yaşamının teşvik ettiği, günübirlik yaşamayı seçiyordu. Daha sonraları, banyo yapmak gibi burjuva geleneklerinden de vazgeçip pipo içmeye başladı. Sartre'ı, Aron ve Merleau-Ponty ile beraber cafélerde yoğun entellektüel tartışmalar içinde görmek mümkündü. Felsefe, sohbetlerin her zamanki konusuydu. Anlatacak zekice şeylerin ve bunları anlatacak etellektüel bir şevkin olmadıkça onların masasına oturmanın anlamı yoktu. Birgün gruba felsefeyle ilgilenen 21 yaşında, uzun boylu ve ciddi düşünen bir kız katıldı. Adı Simone de Beauvoir'dı ve felsefi tartışmalarda kendi yolunu tutabildiğini çarça-

buk gösterdi.

Simone de Beauvoir, Sartre gibi kusursuz bir burjuva geçmişe sahipti. Şimdi ciddi bir biçimde karşı çıktığı manastır eğitimi almıştı. Hemen "kunduz" lakabı verilmişti Beauvoir'a. Bu adı koyan grubun üyelerine göre "kunduz", çok çalışkan ve enerji dolu olmanın sembolüydü.

24 yaşındaki Sartre'ın Beauvoir'ı değerlendirmesi şöyleydi: "Çekici, züppe, korkunç giyimli... küçük, çirkin bir şapka takıyordu". Beauvoir'a göreyse "ilk görüşte aşk"tı bu. Sartre ve Beauvoir sevgili oldular. Kısa bir süre sonra Sartre, akıl hocası, burjuva davranışlarının açıklayıcısı ve giyim danışmanı gibi roller alacağını umuyordu. Sartre Beauvoir'a şöyle diyordu: "Bundan sonra seni kanatlarımın altına alacağım."

Fakat hiç de öyle olmadı. Beauvoir'ın parlak zekasına rağmen, Sartre tartışmalarda onu altediyordu. Ancak kunduz kız arkasına yaslanıp Sartre'ın fikirlerine eleştiri getiriyordu. Sartre hayatında ilk defa olarak dengiyle karşılaşmıştı: Kunduzun getirdiği eleş-

tirileri kutsal bir buyruk gibi görüyordu. Fakat durum sadece bu değildi. Her iki taraf içinde aynı şeyler geçerliydi çünkü Beauvoir da şu ana kadar geçirdiği yalnız yılları boyunca bunu hayal etmişti ve Sartre de Beauvoir'in danışmanı olacağını umarken, kendini bir anne sahibi olmuş buldu. Beauvoir Sartre'a banyo yapmasını, gömleğini değiştirmesini, sivilce kremi kullanmasını tavsiye ediyordu. De Beauvoir'a iki rol düşmüştü. Böylece Sartre da boş olan kızkardeş-anne rolünü üslenecek birini bulmuştu. Bu roller henüz gelişmemiş ve bu rollerin başlaması da bilinçli olmamıştı. Fakat başından beri açıktı ki bu gelip geçici bir ilişki değildi.

Sürekli bir ilişkiye girmek onlar için bir sorun oluşturmuyordu. Hatta kendilerini bir çift olarak düşünmek felsefi olarak olanaksız olsa bile. Çünkü burjuvalara ait ev hayatı, ortak yaşam, para durumu, alelâde bir sevgi, ne pahasına olursa olsun kaçınılması zorunlu öğelerdi. Hayır, ilişkinin "açık" bir ilişki olmasına karar verdiler, bağlanma yoktu.

Öğrenci aşıklar ders çalıştılar, küçük lokantalarda ucuz yemekler yediler, birbirlerini sevdiler, cafélerden yatağa kadar düşüncelerini tartıştılar, yürüyüşler yaptılar, çalıştılar, okudular, çalıştılar, açıkladılar, yine çalıştılar, sıcak yaz haftaları boyunca çalıştılar ve mezuniyet sınavlarını verdiler. Felsefe sınavında Sartre en yüksek notu alırken, de Beauvoir en yüksek ikinci notu almıştı. Fransa'nın en entellektüel kuşağı ise onları izliyordu.

Üniversite günlerinin rahatı sona ermişti. Öğrenci aşıklar şimdi gerçek dünyayla karşılaşmıştı. De Beauvoir öğretmenlik, Sartre ise askerlik yapıyordu. İlişkilerini entellektüel bir biçimde tanımlamaya karar verdiler. Sartre durumu gözden geçirdi. Yaşamının bitmeyen tutkusu yazmaktı. Diğer her şey ikinci plandaydı. Yazmaktan başka seyahate, çokeşliliğe, ve açıklığa inanıyordu. Askerden sonra Japonya'da doçent olmanın planlarını yapıyordu. De Beauvoir ile olan özel ilişkilerini korumak istiyordu fakat diğer kadınların arkadaşlığı da hoşuna gidi-

yordu. Kişisel özgürlük prensibinden vazgeçmediği için, burjuvalara ait olan bağlılık, sadakat gibi düşünceleri kabul etmiyordu. Diğer yandan ikisinin ilişkisinin özel bir ilişki olduğunu anlamıştı. Bu nedenle iki yıllık bir beraberlik yaşayabilirler ve sonrasında 2 ya da 3 yıllığına ayrılabilirlerdi. Böylelikle yine yakın olacaklar fakat ilişkileri eskimeyecek ve burjuvaların ilişkileri gibi alışkanlığa dönüşmeyebilecekti. İki yıllık bir ilişki bunu sağlayabilirdi. İlişkiyi önce kapitalist terimlerle tanımladıktan sonra, Sartre, Kant'ın "zorunlu" (necessoy) ve "olumsal" (contingent) gerçekler arasındaki farkına dikkat çekerek, tanımlamayı daha felsefi bir tarzda hazırlamaya başladı. Kant'a göre zorunlu olan bir gerçeklik, inkârının kendiyle çelişkide olduğu gerçeklikti. Mesela "filozoflar gerçeği arar". Gerçeklik arayışı, filozofun tanımının bir parçasıdır, bu yüzden bu ifadenin inkarı, kendiyle çelişkiye düşer. Diğer yandan "filozoflar sık sık saçmalar" ifadesinin inkârı kendi kendiyle çelişmez. İfade, zorunlu bir biçimde gerçek veya uydurma

değildir (mantıksal bağlamda). Yani filozof tanımınız saçmalama imkansızlığı içermedikçe. Böylelikle ikinci ifadenin - filozoflar sık sık saçmalar - gerçekliği olumsaldır.

İki yıl ve bundan sonra geçen sürede Sartre, De Beauvoir'la olan ilişkisinin "zorunluluk" olduğunu ve o veya kendisinin girişebileceği diğer ilişkilerin" olumsal" olduğunu düşünecekti. Felsefi düşünmeyen, anlayışı kıt insanlar burada yanlış yargılara vardıkları için bağışlanabilirlerdi. Sartre gerçekten ne demek istiyordu? Olası bir ilişkiye girdiğinde, ona bunu anlatsa bile bu gerekli değildi. Diğer yandan bu da çelişki getiriyordu. Sartre'ın yaşam planı olan "seyahat" "çokeşlilik", "dürüstlük" üçlemesi nerede kalmıştı. De Beauvoir'le olan ilişkisinde tamamen bir gerçeklik ve dürüstlük istemişti. Birbirlerine her şeyi anlatacaklardı ve saklı hiçbir şey kalmayacaktı.

Zaman ilerlese de, bu korkusuz ve alışılmadık ilişkiyi takdir etmek bizim için zor. Paris birbirini sevenlerin şehri olabilirdi fakat Fransa hâlâ burjuva ahlakının sıkıca tu-

tunduğu bir yerdi ve Utah'dan sonra dünyanın en medenileşmiş kısmıydı. Çekirdek aile de alelâde bir ahlakın temelini oluşturuyordu. Saygınlık iyiliğin işareti, ikiyüzlülük ise kötülüğün işaretiydi. İnsanlar kuralları bozdular fakat toplum olarak değil. Sartre ve de Beauvoir kuralın dışına çıkmışlardı. Bu, o zamanlar Fransa'da yapılacak en küstahça şeydi. Fakat onların bu davranışı daha sonraları tüm dünyadaki entellektüellere ilham kaynağı oldu. Bu, her iki tarafında özgür ve bağımsız olduğu açık ve dürüst bir ilişki yaşama denemesiydi. İlişkileri rasyonel yapmanın yolu buydu.

Bu ilişkinin sonucu olarak rasyonelliği başarıp başaramadığı ayrı bir konu. Fakat gittiği süre içinde başardığını söylemek yeterli olacaktır. Veya en azından görünen oydu. Düşünen kadın ve düşünen adam arasındaki yeni ilişkiyi kahramanca tanımlayan Sartre'ın ölümsüz kelimeleriyle "kunduz kız, bu özgürlüğü kabul ediyor ve koruyor"du.

Sartre 18 ay sürecek askerlik görevini

yapmaya başladı. Bu arada da Beauvoir, Paris'in dış mahallerinden birindeki kız lisesinde psikoloji dersi veriyordu. Sartre, Buster Keaton'dan dolayı çok kötü bir asker olmalıydı. Fakat sonunda arkadaşı Aron'un rehberlik yaptığı bir hava ünitesine kaçmayı başardı. Birlikte hava balonlarını şişiriyor ve Loire vadisine sürüklenişlerini seyrediyorlardı. Görev dışında, bir sürü kitap okuyordu. Felsefeden dedektif hikayelerinin yer aldığı dergilere kadar, yine her şeyi. Zaman buldukça konsantrasyonunu sağlayıp düşünüyordu. Kunduz, uzun günlük mektuplar alıyordu ve gönderiyordu. Mektuplarda, üzerinde düşündükleri çalışmaları tartışıyorlar ve hafta sonları görüşebiliyorlardı. Sartre'ın değişmeyen selamlaşması şöyleydi: "Yeni bir teori yarattım."

Aslında, teorileri, olan teorileri bir bir çürütmeyle ilgiliydi. Descartes yanlıştı, Kant yetersiz ve Hegel bir burjuvaydı. Geleneksel filozofların hiçbiri 20. yüzyılda yaşamak için yeterli değildi. İç dünyasıyla yoğun ilgilenişi, psikolojik haritasını anlamasına yol açtı

ve Freud onu büyülemişti. Fakat sonunda Freud'un da yeterli olmadığını farketti: Psikoanaliz, zihnin özerkliğini reddediyordu. Entellektüel devlerin bir bir dökülmesiyle geriye kalan "bireyin özgürlüğü" idi.

Japonya işi gerçekleşmemişti ve Sartre askerden sonra küçük bir liman kasabası olan Le Havre'de öğretmenlik yapmaya başladı. Paris'ten gelen parlak zekalı normal öğretmen, beklendiği gibi alelâde biri değildi. Bu öğrencileri arasında popüler olmasına yetti fakat kendini işten attırması için yeterli değildi. Tatil sırasında bir gün, Montparnasse'deki bir caféde Beauvoir ve Aron ile meyve kokteylini yudumluyordu. Sartre felsefe ile ilgili tatminsizliğini anlatıyordu. Felsefe hiçbir zaman gerçek dünyayla savaşamayacaktı. Aron onunla aynı fikirde değildi: "Alman filozof Husserl'i ve fenomenoloji'yi (görüngübilim -y.n.) duymadın mı? Görüyorsun ya küçük arkadaşım, eğer bir görüngü bilimciysen bu içecek hakkında konuşabilirsin ve bu bir felsefedir." Sartre dinliyordu, büyülenmişti. İşte sonunda aradığı

felsefeyi bulmuştu. Bu felsefe, bireyin ve bireyin dünyayla olan bağlantısının (involvement) felsefesiydi. Sartre, Husserl'i incelemek için burs kazandı ve 1933'de Berlin Fransız Enstitüsünde ki bir yıllık çalışmasına başladı.

Varoluşçuluk Felsefesinin Öncüleri

Sartre'ın üzerinde çalışmak için seçtiği akım varoluşçuluk'tu. Bu akımı, Danimarkalı filozof ve din düşünürü Kierkegaard ortaya çıkarmıştı. Ona göre; anlamlı bir felsefe için tek dayanak "varolan birey"di. Felsefe dünyanın bağımsız tasavvuru ve gerçeği çözmek için rasyonel bir deneme ile ilgili değildi. Kierkegaard için hakikat ve deneyim, içinden çıkılmaz bir biçimde birbirine geçmişti. Felsefenin bir çeşit kesin bilim (pozitif bilim) olduğu fikrini terketmek zorundaydık.

Felsefi olarak kesin gerçek; bilgimizle temellendirdiğimiz gerekçeleri inceleyen epistemoloji (bilgi felsefesi -y.n.)'nin konusudur.

Fakat Kierkegaard, insan olmanın düşünmekten daha fazla şey ifade ettiği konusunda israr etmiştir. Biz sadece mantık yürüten akıldan ve ona tutturulmuş bir vücuddan ibaret değiliz. İnsan sadece "bilen" değildir. Ayrıca o, ister, seçer, eylemde bulunur ve hayatını renklendiren pek çok güçlü duyguyu tecrübe eder. Bunların hepsi de deneyimin tamamlayıcı kısımlarıdır: Bunların hepsi insan olmanın ne anlama geldiği ile ilişkilidir. Kierkegaard'a göre bu, gerçek felsefenin "ne hakkında" olması gerektiği ile ilgilidir. Bu "varoluş felsefesi" (yani Kierkegaard'ın kazandırdığı bir kelime olan varoluşçuluk) olmalıdır.

Kierkegaard'ın felsefesi, insan varoluşundaki mantık kullanılmaksızın yapılan öğeyi vurguladı. Kierkegaard "anlamamız gereken ilk şey anlamadıklarımızdır" demiştir. Ona göre; öznellik gerçeklikti (ve böylelikle gerçek, öznel oldu). Felsefenin amacı; açıklamak veya dünyanın karanlığını aydınlatmak olmamalıydı. Amaç, varolmanın kendisini aydınlatmak olmalıydı. Kendinin tam

bir bilinci içindeki bu yaşam olmaya çalışmalıydık.

İşte burada varoluşçuluğun ilk gerçek sorunları ortaya çıkmaya başlamıştı. Varoluşçuluk kendini açıklarken, kuyruğunu yutmaya çalışan bir yılan gibi oluyordu. Kavramsal düşünme ve uslamlama kurallarını reddetme, onun kendi kavramlarını ve uslamlamalarını bulanık ve puslu bırakıyordu. Rasyonalistlere göre, bu durum, bu türden uslamlamaları tamamen anlamsız hale getiriyordu.

Fakat Kierkegaard bu saldırılara rağmen yılmadı. Soyut prensiplerle ilgilenmek yerine, deneyimin ayrıntılarına ve deneyimin bireysel oluşumuna adapte olmamız konusunda ısrar etti. Mutlak özgürlüğümüzü ancak bu yolla anlarız. Bu olasılığı tecrübe ettiğimizde bunun bizi dehşet veya endişe duygusuyla etkilemesi de muhtemeldir. Fakat bu endişe, özgür bir biçimde seçimler yapacağımız içindir.

Alman filozof Edmund Husserl 1859'da, Kierkegaard'ın ölümünden 4 yıl sonra, dün-

yaya geldi. Kierkegaard gibi varoluşçuluğun doğrudan bir takipçisi olmasa da ve hatta önemli pek çok konuda onunla aynı fikirde olmasa da, Husserl'in çalışmaları, şimdi, varoluşçu geleneğin bir gelişimi olarak görülüyor. Kierkegaard'dan farklı olarak Husserl, geleneksel felsefedeki belirli bir inancı terk etmemişti, en azından felsefenin amaçlarına olan inancını... Husserl'in başlangıç noktası rasyonalizm ve empirisizm (görgücülük -y.n.) arasındaki anlaşmazlığı çözme denemesiydi. Rasyonalizmin öncüsü, 16. yüzyıl Fransız filozofu Rene Descartes olmuştu ve dünya hakkındaki sistematik rasyonel görüşünü "düşünüyorum, öyleyse varım" ifadesine dayandırmıştı.

Empirisist uslamlama, en kuvvetli biçimde 18. yüzyıl İskoçyalı filozof David Hume tarafından ortaya konmuştur. Hume'a göre, deneyimlerimizden başka hiçbir şeyi kesin olarak bilemeyiz. Hatta nedensellik ilkesi bile asla kesin bilgi olamaz. Çünkü gerçekten bir şeyin başka bir şeye sebep olduğunu yani kısaca olayların birbirini izlemesini

tecrübe edemeyiz.

Husserl, her iki görüşün altında yatan bazı önemli noktaları arayarak bu ikilemi çözmeye çalıştı. Matematik ve mantığın temelini oluşturan felsefi zemini, ancak sistematik düşünce tarzından önce gelen doğrudan deneyimi analiz etme yoluyla bulabiliriz. Yaşamımızda kendini nasıl gösteriyorsa, gerçekliğin kendisine öyle yaklaşmalıyız. Bu, sadece, varsayım veya teorilerden önce gelen bilincin işlenmemiş kısmını analiz ederek yapılabilir. Diğer bir deyişle; deneyimlerimizin temel görüngüleriyle ilgilenmeliyiz. Husserl bu çalışmaya fenomenoloji demiştir.

Bu şekilde Husserl felsefeyi, kesin bir bilim haline çevirme yolları aramıştır. Zihinsel edimleri, dünyanın nesnel doğası hakkındaki tüm ön yargılarımız dışında tarif edilebilir. Zihinsel edimler, ayrıca, kendi doğaları hakkındaki varsayımlardan özgür de analiz edilebilir. Sonuçta görüngü bilim, kişinin bilincinin ve entellektüel gelişiminin dürüst ve bilimsel bir sorgulamasıdır. Böyle-

likle kişi, deneyimin mutlak görüngülerine karar verebilir ve deneyimin görüngülerini olduğu gibi tecrübe edebilir.

Sartre, şimdi Aron'un bir bardak meyva kokteyli hakkında konuşmanın da felsefe olabileceğini söylediğinde, ne demek istediğini anlayabiliyordu. Bir raslantı eseri görüngülerin incelenmesi; deneyimin doğası, varlığımız ve dünya ve böylelikle de varoluşun kendi hakkında felsefik yargılara varmamızı sağladı. Bu varoluşçuluk'tu.

Olgunluk Dönemi: Teoride ve Eylemde Birlik

1933'de Berlin çok ilginç bir hale gelmişti. Sartre'ın Eylül'de Berlin'e gelmesinden önce Hitler seçimleri kazanmış ve bunu izleyen yıllar boyunca gücünü sağlamlaştırmıştı. Hitler'in askeri birlikleri caddelerde sancak ve bayraklarıyla askeri yürüyüşler yapıyor, topladığı kitapları yakıyor, Yahudilerin ticari birliklerini yıkıyor, eğitim ve sivil servislerini ortadan kaldırıyordu. Fakat Sartre

ilginç olmaktan uzak konular üzerinde çalışıyordu: Kendi varlığının bilinci. Anlatılanlardan çıkarılan, Berlin'de kaldığı yıllarını tekbenci (solipsist) şaşkınlığa ve olanca gücünü deneyimlerinin özgür görüngülerini incelemeye harcadı. Bu arada kabare tuzlabuz haline gelinceye kadar parçalanıyordu. Gerçekliğin görüngülerine olan bu ilgisizlik (olayların nasıl teoriden çok pratiğe dayandığı), Sartre'ın felsefesinin sürekli bir özelliği olmuştur. Daha önce varoluşçuluğun görüngü bilimi hakkında söylendiği gibi, bu hata üstü kapalı kalmıştır.

1934'de Sartre öğretmenlik yapmak için Le Havre'ye geri döndü. Burada, görüngüsel bilim arayışı ile ilgili bir defter tutmaya başladı. De Beauvoir, bu yazıları bir roman haline dönüştürmesi konusunda onu ikna etti ve sonuçta La Naussee (Bulantı) ortaya çıtı. Bu roman, Bouville eyaletinde amaçsızca yaşayan Paquentin isimli sözde otobiyografik bir karakter ile ilgiliydi. Bu, çok az denenmiş, fakat belki de "varoluşla ilgili koşullar" hakkındaki en büyük betimlemeydi.

Çok kapsamlı bir çalışmaydı fakat daha da fazlası, soyut ve öğretici olmayan felsefi bir romandı. Varoluşçuluğun ne olduğu ile ilgiliydi.

Sartre tutku dolu olmasaydı, hiçbir şey yapamazdı. "Ben kimim?" gibi önemli bir soru sordu. Fakat bu soruyu entellektüel bir biçimde cevaplamak istemedi. Sartre açısından bu cevap, varoluş bilincini tanımlamanın altında yatıyordu.

Sartre'ın fenomenolojik olanı takibi, olumsallık (contingency) fikrini geliştirmesine sebep oldu. Hume, nedensellik türünden bir durumu tecrübe edemeyeceğimizi gösterdi ve sorgulamasını şu şekilde genişletti: Zorunluluk objelerde değil zihinlerimizde olan bir şeydir. Diğer bir deyişle zorunlu olanı gerçeğe yükleriz (bu, tasarladığımızı ispatlayabilmek için çok önemli bir varsayımdır fakat bu gerçekte, zorunluluk var anlamına gelmez). Hume, bunun tümünü entellektüel bir biçimde gördü. Sartre'ın parlak zekası zorunluluk gerçeğini deneyimde yani varoluşsal bir biçimde anlıyordu. Her şey olum-

saldı. Tüm varlığımız olumsaldı. Bu şekilde bakarsak sebep ve sonucun benzerliği, zorunluluk ve dünyayı saran bu tür şeyler basitçe yok olur gider. Örnek vermek gerekirse, aynaya baktığımızda olan şey, bir benzerimizi görmektir. Fakat gördüğümüzü daha ayrıntılı incelersek, daha bilinmez hale gelir. Aynı şekilde bu bilinmezlik tüm varoluşumuza yayılabilir. Böylelikle, tüm zorunlu şartlardan ve kesinlikten uzak varolmuş oluruz. Fakat, Kierkegaard'ın gösterdiği gibi, dünyanın tuhaflığını ve olumsallığını anlamamız ve bir şeylere bağlı özgürlüğümüzü farketmemiz, endişe, acı ve dehşet duygusu getirir. Sartre'ın Roquentin'inde ise bu durum kendini "bulantı" şeklinde gösterir.

Görüngü bilimsel arayış, Roquentin'nin kestane ağacının köküyle karşılaştığı o meşhur bölümde en ilginç noktasına ulaşır. Roquentin için kestane ağacının sahip olduğu özellikler, kişinin aynadaki yüzünün tanıdıklığını kaybetmesinden çok daha derin bir yabancılaşma oluşturur ama yine de çekicidir. "Artık soyut bir kategorinin etkisizliğine

(inoffensive) sahip değildi; edimselliğin harcıydı. Bu kök varoluşla kalıplandırılmıştı... nesnelerin çeşitliliği ve bireysellikleri sadece bir yanılsama, bir cilaydı. Bu cila kabuğu, yerini nemli bir katılığa bırakarak erimişti; abartılı ve düzensizce çıplak, korkutacak ölçüde ve ahlaksızca çıplak bir nemli katılığa..."

Bu deneyim süresince Roquentin hiçbir şey yapmıyor sadece bilinçleniyordu. Bu bilincin oluşmasıyla, her şeyin saçmalığını anlamaya başladı. Fakat bu, yine entellektüel bir idrak değildi. "Bu saçmalık, ne zihinsel bir fikir ne de konuşulan bir kelimeydi. Varoluşun, bulantının, tüm hayatımın anahtarını bulduğumu farkettim. Saltık'ın deneyimine varmıştım: Saltığın ve saçmalığın. Bu büyük kökle karşılaşıldığında, ne bilgili olmak ne de cahil olmak önemli değildi: Açıklamaların ve gerekçelerin dünyası, varlığın dünyası değildi." Bunun sonucunda Sartre anladı ki; "insan şimdi de neyse o'dur ve yalnızca oradadır". Bu, varoluşlarında anlam arayanlar için önemli ipuçları içeri-

yordu: "Kişi, hayatı yaşarken değerlendiremez - yaşam, arkandan gizlice yaklaşır ve sen kendini hayatın içinde bulursun."

Sartre, Bulantı'nın pek çok müsveddesini yazarken, zaman buldukça kısa hikâyeler de yazıyordu. Bu hikâyeler, çok derin olmayan felsefi hikâyelerdi fakat belirgin bir biçimde "varoluş" hissediliyordu. Bulantı'yla karşılaştırıldığında, bu kısa hikâyeler kişinin kendi varlığının sorumluluğundan kaçmasının değişik şekillerini gösteriyordu. Bu hikâyelerden en iyisi "duvar" dı. "Duvar" idam cezası verilen bir adamın, varlığıyla ilgili gerçeklik yerine, yaşayabileceği bir varoluşu tasarlamasıyla ilgili bir hikâyeydi.

Sartre, Husserl'in görüngübilim metodlarını, duygular ve imgelemin analizine uyguladığı tamamen felsefi çalışmalar da yaptı. "Duygular Üzerine Bir Kuram Taslağı"nda, görüngüsel yaklaşımın ilk yetersizlikleri ortaya çıktı. Duygular, kendini kandıran çıplak varoluşla karşılaşan görüngüsel şeffaflıktan kurtuluş olarak görüldü. Duygular, büyülü bir dünya yaratır. Duygular üzerine

bir kuram taslağı arayışında Sartre, duyguların psikolojisinden kaçındı. Psikoloji, kişinin tamamlayıcı parçası olmasından ziyade felsefenin bir alt dalı olarak görüldü. Görüngüsel şeffaflığı, duygularımızdan ziyade aklı kullanarak başarabiliriz, fakat onun nesnesi akla yatkın bir durumda değildir. Sartre'ın "bilincin uyanıklığı üzerindeki ısrarı" kullanılmayan ahlak gücüne sahip olabilir, fakat yapışkan, çıplak gerçekliğin görünüşü duygu ile doludur. Benzer biçimde, kendi varlığımızın sorumluluğunu almak ve buna göre davranmak, hiçbir zaman tamamen psikolojik ve duygusal bir içerikten kurtulamayabilir. Psikolojik olarak özgürmüşüz gibi davranışlarda bulunmak olumludur fakat hiçbir zaman tamamen bu özgürlüğe ulaşamayız. Sartre'ın, bu tür şeylerin arkasına saklanmamız gerektiği konusundaki ısrarı, bir eylem felsefesi için oldukça cesur bir tanımdır.

Bu arada da Beauvoir, Rouen yakınlarında öğretmenlik görevini sürdürüyor ve hafta sonları Sartre ile buluşuyordu. Hafta boyun-

ca neler yaptıklarını konuşuyorlar, daha önce anlaştıkları gibi tamamen "açık" bir ilişki yaşıyorlardı. Aralarındaki ilişkide, hiçbir şey saklanmıyordu. Fakat yine de bu açıklık, tinsel olarak asla özgür olamazdı. Başkalarına duyulan cinsel istekler ve diğer utanç verici durumlar ortaya çıkmaya başladı. Bu "zorunlu" ilişki de, açıklıktan dürüstlükten başka hiçbir şey yolunda gitmiyordu. Sartre ve de Beauvoir artık birbirlerine cinsel istek duymuyor ve 30 yaşındaki Sartre genç kızlara ilgi duymaya başlıyordu. Elbetteki de Beauvoir bunun farkındaydı. Sartre ona her şeyi anlatıyordu. De Beauvoir'da lezbiyen eğilimlere yönelmeye başlamış gibi görünüyordu. De Beauvoir, 17 yaşındaki öğrencisini Sartre ile tanıştırdığında (fakat, bu tanıştırmayı, kendi de kızdan kısa bir süre için hoşlandıktan sonra yapmıştı) sorumluluk altında kalmıştı. Wanda, açık renk düz saçları ve anarşist eğilimleri olan (Spinoza okur, kışın yalınayarak gezerdi) bir Beyaz Rus kızıydı. Daha sonraları Sartre, Wanda'nın küçük kız kardeşi Olga'ya ilgi duyma-

ya başladı. Sartre ve de Beauvoir, aralarındaki ibret alınacak türden dürüstlüğü, açıklığı korudular, fakat diğer insanlar burjuva riyakarlığıyla aynı şey olan yalancılığı devam ettiriyordu.

Sartre meskalin (bir tür uyuşturucu) kullanmaya başladı. Sanrı görmeye neden olan bu uyuşturucunun etkisi altında Sartre, zihninde, Bulantı'da tarif ettiği kestane ağacının kökünü canlandırdı. Yapışkan ve çırılçıplak olarak esas gerçekliği görmesine sebep olan, meskalin mi yoksa kendi psikolojisi miydi? Bunu söylemek çok zordu. Bulantı, hayal ürünü bir roman olarak tanımlandı ve Sartre'ın hayalini parlak bir zekayla icra etmesi, görüngüsel şeffaflık için mükemmel bir benzetmeydi.

1937'de Sartre Paris'te öğretmenlik görevi almayı başardı ve böylelikle nehrin sol kısmına geri dönebilmişti. Bir kere daha oradaki cafélerde çalışma olanağı buldu. Bu, yapmacıklıktan uzak bir davranıştı. Sol kesim 15. yy'da Francois Villion (silahşör ve maceraperest Fransız şairi -y.n.) zamanın-

dan beri Paris'in sağlıklı gelişen öğrenci bölgesiydi. Evlerin çoğu yüz yıllıktı ve ısınma, su tesisatı bulunmayan yerlerdi. Bu yerlerde oturanlar zamanlarının çoğunu, ucuz restoran ve cafelerde geçiriyorlardı.

Bulantı, 1938 Nisan'ında ve takip eden birkaç ay içinde de Sartre'ın kısa hikâyelerinden oluşan "Le Mur" (Duvar) yayımlandı. Her ikisi de oldukça eleştiri dolu övgüler aldı. 1939'da nispeten daha az övgü alan "Duygular Üzerine Bir Kuram Taslağı" basıldı fakat bu çalışma halkın ve gençlerin onun dehasını savunduklarını ortaya çıkardı.

Sartre şöhretin, Avrupa da savaşın eşiğinde görünüyordu. Buna rağmen Sartre, Berlin'de bir yıl kaldı. Hitler'in saldırgan davranışlarının arkasındaki gerçeği biliyordu. "Almanların kafası nasıl çalışır biliyorum, Hitler muhtemelen savaşa girmeyi hayal bile etmiyor. Sartre arkadaşlarını, Hitler'in blöf yaptığı konusunda ikna etti. Ertesi gün Hitler Polonya'yı işgal etti ve Fransız ordusu harekete geçirildi. 24 saat içinde Av-

rupa savaşın içindeydi, Sartre ise üniformaların... Daha sonra Sartre "savaş hayatımı ikiye böldü" diye yazdı. Sartre bu deneyimle tamamen değişmişti (politik sağduyu yeteneği hariç her konuda).

Sartre, doğu bölgesinde Rhine vadisine tepeden bakan bir meteroloji ünitesine atandı. Almanlar buraya asla saldıramazlardı: Fransa'nın Almanya'yla olan doğu sınırı, modern savunmada tek söz sahibi olan Maginot Hattı tarafından korunuyordu. Maginot Hattı, Belçika'dan İsviçre'ye uzanan betonarme sığınaklar ve tüneller içeren kale ve modern silah patformlarından oluşuyordu. Fakat Fransız ordusu tamamen modernize edilmemişti. Bu bölgede hâlâ en temel haberleşme biçimi posta güverciniydi ve Fransız ordusundaki yedek kuvvetler, er Sartre gibi kaliteli birkaç adam bile içermiyordu.

Hergün birkaç hava balonu gönderme çılgınlığından başka, Sartre kendini tamamen işine vermişti. Malesef bu işin orduyla hiçbir ilgisi yoktu. Sartre bir sonraki romanın tas-

laklarıyla uğraşıyordu ve felsefe üzerine gerçekten "büyük bir kitap" tamamlamak niyetiyle Heidegger'i araştırmakla meşguldü. (Almanların bile bir yasa gibi gördüğü anlaşılmaz Alman metafizik kitapları okuması, Sartre'ın yurtsever arkadaşlarını rahatsız etmemiş, subayların da dikkatini çekmemişti.)

Sartre'ın varoluşçulukla ilgili düşünceleri hızla gelişiyordu. Kunduz'a hemen hemen hergün sayfalarca yazdığı mektuplarda, "kendi hayatımızın sorumluluğunu tamamen elimize almalıyız" diyordu. "Başımıza geleceklerden yakınmaya hakkımız yok. Her birey kendi alın yazısını diler: Kendi karakterini ve bu karakterin eylemleri sonucu ortaya çıkan koşulları ister." Mantıksal açıdan bir yargıya varmak gerekirse, bu durumun garip etkileri vardır. Fakat Sartre asla bu zorluklardan kaçınan biri değildi. Bu, Sartre birey olarak her şeyden sorumluydu demekti. Hatta o, 2. Dünya Savaşından dolayı da sorumluydu ve bu sorumluluğu istemeliydi; buna göre davranmalıydı. Daha sonra-

ları dediği gibi; "bu benim savaşım, bu benim imgelemim ve ben bunu arzuluyorum,.... bu savaşın tüm sorumluluğunu alırsam, her şey olur.... bundan dolayıdır ki, ben bu savaşım."

Bu komik durum pek çok felsefi pozisyondan daha savunmasızdı.

(Kişi, nihilizmi veya Wittgenstein'in "tüm felsefe, dille ilgili problemlerden dolayı sadece bir yanlış anlamadır" iddiasını düşünmek zorunda kalıyordu.) Gördüğümüz gibi Sartre'ın varoluşçuluğunun kökeni, hem Hume'un görgücülüğünden (empirisizm) hem de Descartes'in rasyonalizminden geliyordu. Bu görüşlerin uç noktaları alındığında, her ikisi de tekbenciliğe (solipsism) doğru yön değiştirir. (Hume: Diğerlerinin bireysel varlığını deneyim edemeyiz. Descartes: "Düşünüyorum öyleyse varım" ifadesinin dışındaki hiçbir şey kesin değilse, o zaman diğerlerinin varlığı da bu kategorinin altına konmalıdır.) Sartre boynuzlarından boğayı yakalar. Hem Descartes hem de Hume'un yaptığı etkiyi gösterir. Bu, genel kanıya (fel-

sefe ve modern bilimlerin çoğuna) ters gelebilir. Fakat, eğer biz kendi bilincimizde olursak, kabul edilmiş tüm varsayımları ve önyargıları terk edersek; Sartre'ın fikri daha savunulabilir hale gelir. Onun fikri Nietzsche'nin dayanıklılık ve iyimserliğiyle dolu korkusuz ve cesur bir fikirdir. Bu, benim seçimim-en iyisini yapacağım. Eğer yaşantımı değiştirmede özgürsem, yaşamımdan sorumlu olmalıyım. Bir zindanda zincirlenerek yaşamaya zorlanan bir rehineyi veya pek çok rahatsızlığa katlanan birini kabul etmeyebiliriz -fakat Sartre'ın varoluşsal tavrına benzer bir şey, hem Stephen Hawking hem de hayatta kalan Beyrut rehineleri hakkında bilgi verir. Bu tür insanlar alın yazılarına boyun eğer fakat onlara kalan özgürlükleriyle bunun üstesinden gelmeye çalışırlar. Bu anlamda tüm yaşamlarının sorumluluğunu alırlar.

Gelenekçi filozoflar Sartre'ın dediklerine karşı şunu savunur: Felsefe ne olması gerektiğini değil, ne olduğunu anlatmalıdır - ahlaksal açıdan ne kadar övgüye layık ola-

bildiği önemli değildir. Fakat varoluşçuluk, felsefeyi eylemin içine atma konusunda ısrar eder. Bundan dolayı varoluşçuluğun, yaşam için bir strateji olarak görülmesi -en azından kısmen- sürpriz değildir. (Şu kabul edilmelidir ki; bu ahlaksal açıdan zorlayıcı olmaya yakındır, fakat bu aşamada Sartre'ın iyi ide'si, onun varoluşçuluğunu, saklı olan ahlaki bir sistem sorumluluğunun dışında bırakmak için yeteri kadar sınırlamamıştır.)

Bu arada, Sartre Fransız ordusuna ait bir meteroloji ünitesinin varlığında bir piyon olduğundan habersizken, Hitler Belçika'yı ve Fransa'yı istila etti. Sartre, de Beauvoir'ı "Hitler kaynaklarını fazla zorladı, böylesine büyük bir cepheyi savunamaz" diyerek korkudan kurtarıyordu. Fakat sonradan fikrini değiştirdi. Bir ay içerisinde tüm doğu cephesindeki haberleşme trafiği, Sartre'ın düşündüğü gibi durdu ve Fransız ordusu teslim oldu.

Sartre şimdi, Heidegger'in doğum yeri olan Almanya'ya gidemiyor ve onun hakkın-

da incelemeler yapamıyordu. Hâlâ, ülkesinin topraklarını savunduğu cephedeymiş gibi okuma programını devam ettiriyordu. Heidegger anahtardı: Heidegger, Husserl görüngübiliminin bir sonraki adımı olan varoluşçuluğun kapılarını açıyordu.

Heidegger'in en önemli çalışması 1927'de basılan Zein und Zeit (Varlık ve Zaman)'dı. Burada Heidegger, Descartes ve Hume gibi filozofların geleneksel görüşlerine karşı çıkıyordu. Bir birey olarak asla dünyanın bağımsız bir gözlemcisi olamam: Kesinlik diye belirtikleri; düşünüyor (Descartes) veya tecrübe ediyor (Hume) oldukları. Hayır, aslında dünyanın ortasında var olan bir varlık olduğumun farkındayım. Heidegger için, tam kesinlik, varlığım yani dünyadaki varlığım (Da-sein). Heidegger'in varlık kavramı, düşünce ve deneyim yoluyla "bilme" ve bu "bilme"den doğan soyut kavramlarla çelişir. Bu tür kavramlar, bireyselliği ve dünyadaki varlığımı belirlemez. Varlığım ve varlığımın bilincine erişme, felsefenin işidir. Heidegger'in başlıca endişesi "varlık sorunu"dur.

Bu sorunun peşinden giderken bazen Husserl'in görüngübilim düşüncesini bile reddeder. Mesela; görüngübilim yoluyla başarılan tüm varsayımlardan arınmış bilinçli eylemler, bilgimizin temel kaynağı olamaz. "Varolmak" başlıca bilincinde olduğumuz şey olarak kalır ve sadece buradan "varlığın anlamı sorunu"na yaklaşabiliriz. Kendi varlığım hakkındaki temel duyumum, elbette ki dünyada bulunmama bağlı olarak kalabalık eden önemsiz şeylerin saldırısına uğrar. Fakat hâlâ varlığın önemini anlamaya, yaklaşmak mümkün. Nasıl? "Sadece ölüm beklentisinde her şey tesadüfidir. Kişi, varlığının sınırlı olduğunu anladığında, bu durum kişiyi rahatlık, tembellik gibi kendisine sunulan olanakların sonsuz çeşitliliğinden kurtarır." Bu "saltık kararlılık"ı başarmak için "ölümde" özgür olmalıyız. Fakat, neden rahatı, eğlenceyi biraz da olsa aramamalıyız? Çünkü bu, Heidegger'e göre varlığın ne demek olduğunu anlamanın yolu değildir. Peki neden bu tür faaliyetler gereklidir? Veya, bu türden faaliyetler veya bu faaliyetleri tanımla-

yan kelimeler anlamlı mıdır? Heidegger'in kullandığı diğer kavramlar gibi bu da bulanık kalır ve kesin bir tanımlamadan uzaktır. Bu bulanık kavramları tarif ederken oluşturduğu dil, onun onaylamayıp üzüntü duyduğu "mistik kelimeler" olarak kabul edilir. Bunun için bir örnek yeterli olacaktır: Kendini değerlendiren ya da ifade eden anlayış ediminin "bulunduğu yer", nesnelerin, varlığın içerdikleriyle karşılaşmalarını sağlar. Bu örnek, Heidegger'e ait en anlaşılmaz cümle değildir. Bu, en azından anlaşılabiliyor.

20. yüzyılın başlarında yaşayan pek çok insan için Heidegger'in yaşamı, rahatlık tembellik ve olayları hafife almanın iyi bir örneği gibi görülebiliyordu. Nazilere karşı artan kararsız davranışları, kaytarmayla son buldu. Nazi Döneminin daha sonraları savunucusu durumuna düşmemek için, olayları hafife aldı. Fakat Heidegger'in felsefesindeki zayıf ve güçlü noktalar, kendi zayıflığı ve gücü ile tanımlanmamalıdır. Herhalde Sartre da onu böyle tanımlama-

mıştı ve burada bizi ilgilendiren konu budur.

İlk anda görünen şekilde ele alınsalar bile, Heidegger'in uslamlamaları, her zaman göründükleri gibi değildir. Yaşamı ciddiyet içinde algılamak, olanları cesurca kabullenmek, rahatlıktan uzak durmak için verilen ciddi önerilerin altında yatan, modern görüşlerle aşırı uyumsuzluk içinde olan gizli varsayımlardır. Mesela; Nietzsche'nin yeni bir dönem başlatan "Tanrı öldü" açıklamasından sonra şimdi pek çok insan, yaşamın kendisinin baştan sona amaçsız olduğuna inanıyor. İyi ve kötü gibi değerler yoktur ve bundan ötürü yaşam, aşkın (transcendent) bir değer ya da anlama sahip değildir. Yaşam, beyhude ve hatta saçma bir şaka olarak da düşünülebilir. Afrika'da, binlerce insan kendi hataları olmadığı halde açlıktan ölüyor; sınırlı yetenek ve hırsa sahip, neşeli ama önemsiz insanlar da dünyanın en güçlü insanları oluyor. Hangi hakla, ciddiyetin ayrıcalığını, kendi varlığımız için iddia etmek zorunda kalırız? Aynı zamanda vaktimizin çoğunu tembelliğe -var olmaktan dolayı kat-

landığımız güçlüklerden arınmaya veya bununla ilgili sorunlardan kurtulmaya- harcarız. Bu tembelliğe çoğu zaman, mutluluk (Aristo'dan günümüze kadar sağduyulu tüm filozofların amacı haline gelmiştir) getiren "eğlence" denir. Eğlenceli yaşam veya tembellik, edebi kitaplar okumaktan yün çorap örmeye (Heidegger'in en sevdiği hobisi) kadar değişiklik gösterir. Ve rahatlık olmadan, medeniyet veya bu tür bir düşünce olmazdı. Matematiksel us'dan dokunaklı flüt sesi veya opera hassasiyetine kadar kültürün oluşumu, sıkıntısız rahat bir boş zaman gerektirir. Heidegger, ayaklarında yün çorapları yokken, karlı bir kış gecesi, ormanda kaldığı dağ kulübesinin anahtarını kaybeder ve düşünceleri birden "varlık sorunu"na dönüşüverir -fakat Heidegger'in kafasında olandan daha pratik bir anlamda. Bu, komik bir örnek değil. Heidegger'in felsefesi, Descartes'in felsefesi gibi düşüncenin önemine bağlanmıştır.

Sartre, bunu anladı ve Heidegger'in varlığa ait derin analizini, düşünceden eyleme

dönüştürmeyi görevi olarak gördü. Bunu, Kierkegaard'ın orijinal varoluşçuluğuna çevirmenin yollarını aradı. Kierkegaard'ın felsefesi, bireyin seçim ve edimleri olan öznel bir yaşamla ilgileniyordu. Fakat ilkin, edimi de içeren felsefe yerine Sartre'ın kendisinin bir takım eylemlerde bulunması gerekiyordu. Sartre Mart 1941'de savaş kampındaki esirliğinden kurtulmak için kararlıydı. Efsaneye göre kaçtı. Gerçekte, bırakılmasını ve Paris'e geri dönmesini sağlayan mazeret gerekçesi, sahte bir sağlık belgeseydi. Eğer kaçsaydı Almanlar onu serbest demiryolu geçişiyle Paris'e göndermeyebilirlerdi. Ayrıca üstünde kimliği olmadan gizlenmek zorunda kalacaktı. Oysa o, oldukça dürüst ve açık yaşadı. Şehirden uzak bölgelerden birinde, yine eski mesleği olan öğretmenlik yapmaya başladı ve kendine, de Beauvoir'in kaldığı evin köşesinde bir oda tuttu. Nazi işgalindeki Paris'in savunmazlığı ortasında Sartre, baş yapıtı olan L'Ertre et le N'eant (Varlık ve Hiçlik)'i yazmaya başladı.

Bu sıradan bir çalışma değildi. Mesela;

Sartre'nin bu çalışmasının son müsvetleri 700 sayfayı geçiyordu. Bu, bir kilodan fazla kağıt demekti. Yeterli ekmek bulmanın bile oldukça zor olduğu savaş zamanında ve kuşatma altında olan bir şehirde, bu hiç de kolay değildi - her ne kadar Sartre'ın kitabını yazmak için çalışma yeri olarak seçtiği café hâlâ kahve veriyorsa da. İsminden de anlaşıldığı gibi, bu çalışma Heidegger'den fazlasıyla etkilenmişti. Sadece fikirlerinden etkilenmediği, berbat bir dille çıkmaza girebilmek için billur gibi düzyazılarının olduğu uzun pasajları kullanmasından anlaşılıyordu. Gerçek anlamda yaratıcı bir yazar olsa da Sartre, Heidegger'in dilini tamamen almayı reddetti ve düşüncelere sımsıkı kapalı olan kendi terminolojisini yaratmaya başladı. Çok şükür, Sartre'ın felsefesindeki en önemli mesaj açıktı ve varoluşçuluğu, şatafat dolu resmi bir dilde ve minimum düzeyde ifade edebiliyordu. Bu, de Beauvoir'e açıkladığı gibi sıradan, felsefi bir kitap değildi: "Sıkıcı birkaç bölüm olacak fakat merak uyandıran geçişler de olacak: Biri genel-

likle zor durumları seçerken diğer insanlar İtalyan tarzı aşk veya büzükleriyle ilgilenirler". Bu aşamada, hayal kırıklığından kurtulmak için, çalışmanın mağara bilimiyle ilgili yanlarından çok felsefi bir çalışma olduğu üzerinde yoğunlaşmamız gerektiğini gözler önüne serdim.

"Varlık ve Hiçlik"; insan bilinci (veya hiçlik) ve varlık (veya nesne) arasındaki farkı resmeder. Sartre'ın açıklaması şöyledir: "Bilinç tamamen boşluktur (çünkü tüm dünya bunun dışında kalır)". Böylelikle bilinç, nesne gerçekliğinin dışında kalır (diğer deyişle bu, "nesne değil" olandır); ve bu sebepten dolayı bilinç, mekanik gerekircilik (determinizm) alanının ötesinde kalır, özgürdür. Burada Sartre'ın varlık görüşü Heidegger'in varlık görüşünden uzaklaşır. Sartre için varlık, dünyayı kavrama gücüne sahip bireyin bilinçli varlığıdır. Husserl'in görüngüsel bilimi, bilinci, kutsal peygamberler ve sanatçıların yoğun ve güçlü bilinci haline sokmuştur. Bir kere daha bilinç, lütuf ve sevgi güvencesinde korkunç, tehlikeli ve tehditkâr

olmuştur. Fakat Sartre bunun da ötesine geçti. Kendimizin temel bilincine, daha bilinçli bir varlık olma yoluyla varamayız - mesela; meskalin'in neden olduğu görüntüler. Hayır, bunu eylemlerimiz yardımıyla yaparız. Ve bu tür eylemler ve seçimler, bir trans (kendinden geçme) halinde oluşan bilinçle değil de, gerçeklikte (mesela cadde de, kalabalığın ortasında, oturduğun mahallede: Bir şeylerin arasında bir şey, insanların arasında bir insan olarak) meydana gelir.

Sartre için bilinç, Heidegger'in varlığından daha temeldir. Fakat bilinç; yoklukta var olmaz, bir şeylerin farkında olmalıdır. Burada Sartre'ın felsefesinin eylem felsefesi olduğunu görüyoruz. Heidegger'den farklı olarak Sartre'ın önemsediği başlıca konu, varlığın doğası değil varlığın "kendinde" (in-itself) ve "kendisi için" (for-itself) olan iki görünüşüdür. Sartre, bu iki görünüşü ayırır. "Kendinde", bilinçli olmayan her şeydir. "Kendisi için" hiçliktir, varlık veya nesnelerin dünyası yoluyla kararsız ve özgür kalmış bilinçtir. Heidegger'de olduğu gibi, bu da ta-

mamen Descartes'in savunduğu düşüncenin kesin bilgi vermesinde görülebilirdi. Fakat Sartre "bilincinin", bilgiye neden olan düşünce (Descartes'da olduğu gibi) olduğu görüşünü ciddi olarak ele almıyordu. "Kendisi için", gerçekten hiçbir şey bilmiyordu. "Arı bilgi görüşü tutarsızdı, sadece bağımlanmış bilgi görüşü vardı. "Kendisi için" seçen ve edimde bulunan amaca yönelik algımızdı.

Sartre bu durumu şöyle savunur: "Bilinç kendini isteyerek seçer". Başka bir deyişle; bilinç kendini seçimler yaparak yaratır.

Sartre'ın tüm felsefesi, bireyin seçme özgürlüğüne dayanır. Böyle yaparak Sartre kendini sever ve bu özgürlük, birey, kendini tutsaklık altına alan bir süreçte bulsa bile kalır. Buradaki felsefe, bireysel özgürlüğe ve bireyin özgürlüğüyle ilgili şehvetli inançlara sahip insanı yansıtır. Ayrıca, tarihsel bir içeriği de yansıtır. Düşman tarafından kuşatılmış bir ülkede özgürlükten daha kıymetli ne olabilir? Sartre'ın, bireyin kendi kendini seçmedeki yetisini örneklemesi ve bundaki ısrarı, bunların savaş süresince yazıldıkları-

nın göstergesidir. Burada meydan okuyan cesur bir felsefe vardır. "Savaşta askere alındıysam, bu benim savaşım; benim imgelemimde ve ben onu istedim. Düşmandan söz etmek, düşmanı meydana getirmez. Düşman, kişinin kendi seçiminden çok kalabalık bir insan grubuyla sürdürülen, var olan durumu kabullenmektir. Düşman "diğer insanları" kabullenmektir, başka bir deyişle bireysel bilincimden çok diğer insanların bilincini..."

Fakat Sartre bunu saçma bir durum olarak ortaya koyar. İnsan girişimi - bireysel çaba - tamamen sonuçsuzdur. Mutlak iyi yoktur, Tanrı yoktur, yargıladığımız veya yargılayacaklarımıza karşıt yönde aşkın (transcendent) değerler yoktur. Yine, tehlikeli ve ahlak dışı bir rejimin altında yaşamanın yansıması burada açıkça görülür. Aynı şekilde, Sartre'ın, bireyin umutsuzluğuna dair tarifi, Nazi kuşatması altındaki Paris'in özel şartlarını aşar. Yarım yüzyıl sonra umutsuzluğumuz azalmış gibi görünebilir fakat niteliği aynı kalır (eğer Sartre'ın Tan-

rı tanımazlığını kabul ediyorsak). Bu günlerde daha iyimser görüşlere sahip olabiliriz. Fakat tam anlamıyla, insanlığın şartları saçma ve beyhude kalır.

Bu iki kelime varoluşçuluğa ait en gözde, en klişeleşmiş kelimelerdir. Bu iki kelime nehrin sol kısmındaki önemsiz filozoflar arasında slogan haline geldi: Eğer yaşamı saçma ve beyhude olarak almazsan, muhtemelen bir varoluşçu olamazdın. Bu yüzden, bu kelimeler daha yakından incelemeye değer kelimelerdir. Bu kelimeler, bireyselliğin doğası ve niteliği hakkında tam olarak ne ifade eder? Beyhude (Futile) kelimesi, duyguların dışa vurumu, boşalma veya bir kaptan amaçsızca taşma, dışarı sızma anlamına gelen latince kökenli bir kelimedir. Zamanımızda bu kelime; sonuç vermeyen veya değerli bir sonuç elde etme konusunda yetersiz kalan anlamına gelir. Saçma (absurd) kelimesi; ahenk içinde olmayan, uyumsuz anlamına gelirdi, oysa zamanımızda akıla ve alışkanlıklara uymayan anlamına geliyor. Bununla beraber; bu kelimenin ingilizcedeki

kullanımı mizahi bir çağrışım yapar. Heidegger için, insanlığın şartları son derece ciddiyetle ele alınması gereken bir şeydir ve yine aynı şekilde Sartre için de insanlığın şartları gülünecek bir durum değildir. Bireysel umutsuzluğu tasvir eden varoluşçuluk denemeleri, modern anlamdaki batılı bireyin, kendini anlamasındaki "kendi"nin zayıflığına derin bir zemin sağlar. Saçmalık ve beyhudelik; bireyin kendi başarısını önleyici etkiye sahip olduğu kadar bireyin olumlu niteliklerini arttıran etkiye de sahiptir.

Fakat "Varlık ve Hiçlik"e geri dönecek olursak, Sartre'ın iddiasına göre düşman, "diğer insanlar"ı kabullenmekti. Burada Sartre, savaşa karşı en baştaki tutumu olan tekbenciliğe yaklaşır. Garip bir biçimde, onun bu görüşü, varoluşçuluğu kabul eden ilk Fransız filozof Gabriel Marcel tarafından desteklenmiştir. Marcel'in görüşüne göre; toplum, birey düşünüldüğü sürece eksi işareti gibi anlatılabilir. Marcel katolik olmayı kabul ederek tekbencilik saldırılarından kurtulmayı başarmıştı. Sartre'ın bireyi ta-

mamen yalnızdı. Sartre'ın iddia ettiğine göre; "diğer insanların varlığı olanaklarımın gizli ölümüdür." Fakat daha önce bahsedildiği gibi bilinç, bir şeylerin farkında olmalıdır. Bilinç (hiçlik), bir nesneye (varlığa) sahiptir. Bu sebeble Sartre "ben varolan tek şeyim ve dış dünya bilincimin parçasıdır" diyen çok katı tekbencilikten kaçar. Fakat Sartre'ın görüşü, bireysel bilincini hâlâ dünyanın dışındaki kendiliğine bırakır. Sonuçta, zor bir dilde, karmaşık bir uslamlamadan yararlanmak zorunda kalır. Bu, yaşantımız olarak bilinen bireysel hayal dünyası içinde, diğerlerinin varoluşunu kabullendiğimiz ortak görüş gerekçelerini özetler.

Sartre şimdi başka insanların bir diğerini kabullenmesiyle ahlaklılık kavramını ortaya atabilir. Garip bir biçimde, onun ahlaklı olma kavramı diğer insanlarla ilgili değildir. Bu, saçma bir dünya için saçma bir ahlak kavramıdır. Sartre, bütün insan faaliyetlerinin eşit olduğunu iddia eder. Böylece, birinin tek başına içki içmesi veya bir devlet başkanı olması aynı şeydir. Bu faaliyetler-

den biri ötekine göre öncelikli olursa, bu onun gerçek amacından dolayı değil ideal amacına sahip olan bilincin seviyesinden dolayıdır. Çocuk yetiştiren herkes uyuşturucu bağımlılığı ile bir kere karşılaşmıştır ve bunlar, Sartre'ın kahramancasına liberal "tüm insan faaliyetlerinin eşitliği" uslamlamasının hatasını ilk bakışta fark ederler.

Yaptığımız şeyleri seçerken ne yaptığımızın farkında olmalı ve bunun tüm sorumluluğunu almalıyız. Amacım bilinçliliğimi artırmak: Kendimin daha çok farkına varmak ve umutsuz durumda olduğumu daha fazla idrak etmek, aynı zamanda zor bir durumda olduğumun, eylemlerimin ve bu eylemlerin yarattığı benliğin sorumluluğunu almak.

Mutlak iyi ve mutlak kötü yoksa, insan faaliyeti özünden dolayı, her şeyden daha iyidir. Hepsinin eşit olduğunu kesinlikle kabul etmeliyiz. Her zaman, iyi (iyi sandığımız) edimi seçeriz ve bu edimi kendi seçimimizle yaparız. Bu, bir şeylerin yolunda gittiği nedensel, karmaşık liberalizmin tamamen tersi demek olur. Yaptığım her seçimle,

sadece kendimi yapmakla kalmaz, ayrıca sevdiğim veya sevmediğim tüm bir ahlakı anlatabilirim. Sartre'ın işaret ettiği gibi; bu, senin düşünmene sebep olur. Kendini mahvetmek veya başkanlığa adaylığını koymak - ama ne yaptığının farkında olarak.

Bu, bizi Sartre'ın en önemli kararlarından birine ulaştırır: "Kötü niyet." Kendimizi kandırdığımızda, özellikle insan varoluşunu anlam ve tutarlılık yükleyerek mantıklı hale getirmeye kalktığımızda, kötü niyetliyiz demektir. Bu, verilen manevi değerleri ve dini kabul etmekle olabilir. Ayrıca yaşama anlam vermek için çabaladığı sürece herhangi bir bilimi de içerir. Böylelikle kötü niyetle edimde bulunmanın anlamı; kendi eylemleri için kişinin sorumluluktan kaçması ve sorumluluğunu bazı dış etkenlerin üzerine yıkmasıdır.

Sartre'ın varoluşçuluğunun diğer anahtar bir kavramı; varoluşun özden önce geldiğidir. Sartre'a göre bunun anlamı şudur; ilk önce insan varlığı varolur, kendisiyle karşılaşır, dünyada ansızın ortaya çıkıverir - ve

kendini bundan sonra yapar. "İnsan doğası diye bir şey yoktur çünkü insanın doğası kavramına sahip olmak için her şeyi gören bir Tanrı yoktur. Bir insan varlığı, kendini yapandan ve sadece kendini anladığı kadar varolandan başka bir şey değildir. Böylelikle o, eylemlerimden başka bir şey olmaz."

Sartre'ın insan davranışlarını açıklaması, genel psikolojik açıklamalara ters düşer. Kişi, kişilik oluşumundaki rolü ve edimlerimizdeki etkenliğinden dolayı "bilinçaltı" kavramını düşünmek zorundadır. Sartre bu itirazlara kendi varoluşsal psikanalizini oluşturarak karşı koymaya çalıştı. "Varlık ve Hiçlik"te, bu psikanalizi, insan davranışlarının çeşitliliğini açıklayarak kullandı. Başlıca sorgulaması: Ben neysem, varlığın olmadığı hiçliğim. İstediğim, bende olmayıp benim etrafımda olan, beni çevreleyen varlık. Sartre, eylemlerimizi ve arzularımızı, "varlığa doğru akan nehirler" olarak anlatır. Dünyayı arzularım; dünyaya sahip olmak için ve kesinlikle dünya olmak için arzularım.

Gerçekten sahip olduğum nesneler olurum. Böylelikle, bir şeylere sahip olarak, hiçliğim varlık olur. Bu, diğerlerinin gözünde hiçliğimin varlığa dönüştüğü süreci gösterir. Daha da fazlası, bu durum, arkasına sığınmak için hiçliğime bir şeyler vererek, somut bir hale gelen eziyetten kurtulmamı sağlar.

Hemen hemen aynı durum bir şeyi tahrip ettiğimde veya tükettiğimde de gerçekleşir. Onu ayırır ve bana nüfuz etmezliğini tahrip ederim. Bu tür analizler bir sigara içtiğimde (Sartre'ın yaşamı boyunca günde 2 paket sigara içme isteği) ne olduğunun varoluşçuluk yoluyla açıklanması ile en uç noktalara ulaşır. Sartre'ın bu görüşünde, sigara içmek ayrıca tahrip edici (yok eden) ve tiryakilik etkileri olan bir eylemdir. Sigaram dünyadır: Sigara içtiğimde onu yok eder ve içime çekerim. Bunun zarar verebileceği gerçeği düşünülmez: Halbuki bu, benim dünyadaki sorumluluğuma son verebilir.

Sartre'ın iddiasına göre; "özgürlüğüm, Tanrı olmak için seçer, bu seçim açıktır ve

tüm eylemlerimi yansıtır." "Varlık ve Hiçlik" takip edilmesi güç ve karmaşık diğer bir uslamlamayla (felsefi anlamda ilginç fakat aynı oranda da sahte gibi görünen) son bulur. "Her insan gerçekliği, bir tutkudur. Varlık olmak için, aynı zamanda da olumsallıktan kaçan "kendine sebep olan şey" (dindar insanların Tanrı dedikleri) olmak için, kendini kaybeder. Böylelikle insanın tutkusu, İsa'nın tutkusunun tam zıttı olur - çünkü Tanrı ortaya çıkabilsin diye insan kendini insan olarak kaybeder. Fakat Tanrı fikri kendisiyle tutarsızdır ve biz kendimizi boşu boşuna kaybederiz. İnsan, faydasız bir tutkudan ibarettir."

"Varlık ve Hiçlik" 1943'de Nazi işgali altındaki Paris'te basıldı. Kendisini filozof sananların dışındaki insanlar, kitaba pek ilgi göstermedi. Paris'te kendini filozof sanan insanlar diğer ülkelerde olandan çok daha fazlaydı (tüm nüfusun kendini filozof olarak gördüğü İrlanda hariç). Sonuç olarak, fısıltılar, kitabı gerçekten okuyan birkaç insandan, okuyup da hakkında konuşmayı iste-

yenlere kadar yaydı. Çok yakın bir zamanda, "varlık, beyhude ve anlamsızdır", "insan, faydasız bir tutkudan ibarettir" gibi nihilizm kokan sloganlarıyla varoluşçuluk, nehrin sol kısmını silip süpürdü.

2. Dünya Savaşı bir yıl sonra bitti. Antifaşist müttefikler Avrupa'da büyük bir zafer kazanmış, fakat Avrupa harabe haline gelmişti. Bu saçma durumun anlamsızlığı, her yerde açıkça görülüyordu. Varoluşçuluk, günümüzün diliyle bunlardan bahsediyordu. Adalet diye bir şey yoktu: Milyonlarca insan ölmüş ve sağ kalanlar kendi bireyselliklerinden başka tüm olanlara inanamıyordu.

Fransa aşağılanmıştı ve şimdi kültürel açıdan kahramanlara ihtiyaç duyuyordu. En azından, Alman barbarlığına karşı cesurca direnmiş insanları göstermek gerekliydi. Picasso, sanatsal açıdan boşluk dolduruyordu (İspanyol olsa da) ve Sartre edebiyat alanında... Artan övgü dolu sözlerle Sartre, varoluşçuluğu basit terimlerle açıklayan küçük bir kitap yazdı: L'Exqistentialism est un humanism (Varoluşçuluk bir Hümanizmadır).

Sartre ve varoluşçuluk, Fransa'nın entellektüel dış dünyaya kapılarını açmıştı. Daha önceleri solcuların kahramanı olan Sartre, şimdi dünyanın en meşhur entellektüelleri arasına girmişti. Varoluşçuluk hakkında konuşmalar yapmak için seyahat etmeye başlamıştı. Eski dinler gücünü yitirmişti -tanrı tanımazcılık (ateism) adlı bu yeni din ve umutsuzluğa korkusuzca direniş, zamanın ruhaniyetiyle tamamen uyum içindeydi.

Juliet Greco, varoluşçulukla ilgili şarkılar söylerken Jean-Paul Sartre, yanındaki sandalyede oturan Simon de Beauvoir ile café de Flore'deki masasında, felsefesi üzerine çalışıyordu.. Siyah giysileri içinde şarkıcı kadın ve St. Germain Bulvarındaki café filozofları, Eyfel Kulesi ve Notre Dame'ı birleştirdi.

Fakat Sartre'ın kitabı çok satılmadı. Onun doğasında, herhangi bir şeye boyun eğmek yoktu, hele de şöhret ve başarı gibi kötü niyet kokan burjuva kavramları hiç yoktu. Sartre, hep yazarak felsefi gelişimini sürdürdü. Romanlar, oyunlar, makaleler, ki-

taplar... Ve sonunda, çelimsiz ve pek atletik olmayan vücudu bu sürekli çalışmanın altında bocalamaya başladı. Bütün bir gün boyunca çalışarak, sorgulayarak ve içki içmeye çok erken saatlerde başlıyarak bu inişli çıkışlı günlerine devam etti.

Sartre, varlığın tahmin edilemez olduğuna inandı. Tüm felsefesi, çabası bunu ortaya çıkarmak içindi. Sartre'ın felsefi gelişimi sürprizlerle doluydu. Tekbenciliğin bireyselliğinden başlayan felsefesi artarak dünyayla, toplumla ve politik durumla bağlantılı oldu. "Varlık ve Hiçlik"in fayda getirmeyen tutkusu ve varoluşçu psikanalizin ilk etkilerinden sonra varoluşçuluk, hümanizmaya doğru kaydı.

"Varoluşçuluk Bir Hümanizmadır", Sartre'ın varoluşçuluğu en açık biçimde ortaya koyduğu çalışmadır. Bu 30 sayfalık çalışma, birkaç yıl içinde tüm büyük dünya dillerine çevrildi. Bu çalışma bir bakıma nihilist küstahlığını ifade eden sloganlarla doluydu: "Hiç mazeret yokken, yalnız kaldık. İnsanın özgürlüğe mahkum olduğunu söylediğimde

bunu anlatmak istedim." Sartre bu özgürlüğü gereksiz, sonucu önemsiz, içten gelen, çekici bir eylem olarak görüyor. Tanrıya şükür, bu çok zevk veren tehdit, yaşamdan çok edebi alanda kendini gösterdi. (Mesela; Gide'nin Taklitçiler'indeki kişilik, içinden öyle geldiği için bir yolcuyu hızla giden trenden aşağı itmiştir.) Bu tür edimler ve yazarların sunduğu gereksiz varoluşçu özgürlüğe sosyal olmayan (asosyal) denir. Onlar gerçek bir bireyin toplum dışında ve ahlaki kuralların ötesinde nasıl var olacağını gösterdiler. (Yargıçlar da, böyle eylemlerden dolayı suçlu durumuna düşmüş insanların, varoluşla ilgili umutsuzlukta kalmalarını sağlayarak, benzer bir eğilim gösterirler.)

Fakat Sartre'ın gereksiz özgürlüğümüz konusundaki ısrarı, varoluşa ait özgürlüğün gerçek manasının ne olduğunu ilk anladığındaki ısrarından biraz daha fazlaydı. Bu, bir şekilde, felsefi bir idrakti. (Sartre Savaş öncesi Le Havre'de öğretmenlik yaparken, küçük gereksiz edimlere düşkündü - sıkça, çok fazla bira içerdi. Bu, onu öğ-

rencileri arasında popüler yapmıştı fakat bu gereksiz edimler sabahları derse gitmesine engel değildi.)

Sartre yakın bir zamanda anladı ki; bu tutum makul bir felsefe tutumu olsa da, hiç de mantık içeren sosyal bir tutum değildi. Sosyal olmayan (asosyal) dan çok, bu tamamen toplum karşıtı (anti-sosyal) bir varlıktır. "Varoluşçuluk Bir Hümanizmadır" da Sartre'ın bireysel özgürlük anlayışı, sosyal yönde bir sorumluluk alır. Daha önceleri, yaptığımız her seçimle sadece kendimizi yaratmakla kalmayıp, aynı zamanda tüm bir ahlak anlayışı ortaya koyduğumuzu savunmuştu. Burada Sartre, sosyal yükümlülüğe doğru küçük bir adım atmıştı. Fakat aslında bu büyük bir adımdı. Bu büyük adım, sadece biri değil diğerlerinin varlığını kabul eder ve diğer herkesin, umutsuzluğa düşmemde belirgin rolleri olduğunu belirtir. "İnsan, kendi için seçerken, tüm insanlar için seçer. Sonuçta, insanın kendini olmak istediği şekilde yaratmak için yaptığı eylemlerin hepsi ve olması gerektiğine inandığı

imgeler başkaları için de yaratıcıdır.

"İyi olan insanların hepsine yeryüzünde barış" - bu dilek Batı medeniyetinin ahlakında önemli bir yer tutar. Onlar en güçlü felsefi desteği, Kant'ın tüm ahlak sistemini temellendirdiği koşulsuz zorunluluktan alır. Bu davranış kuralına uygun olan her edim, evrensel bir kanun olabilir ve aynı zamanda olacaktır". Sartre'ın ahlakı orijinal değildir, hatta varoluşa ait değildir - özgürlük kavramı ve yaşam üzerine kendi varoluşçu görüşünün içeriğini oluşturarak, ahlakının varoluşa ait olduğunu iddia etse bile.

Sartre, "Varoluşçuluk Bir Hümanizmadır" da bu hümanizmayı şu sözlerle anlatır. "İnsan, daima kendisinin dışında bir varlıktır: Kendi dışında düşünerek ve kendini kaybederek var eder. Diğer yandan; kişi, aşkın amaçları takip ederek kendini var edebilir. Böylelikle insan kendini aşandır ve nesneleri sadece kendi aşkınlığıyla ilişki halinde kavrayabilir: İnsan, kendi aşkınlığının merkezi ve kalbidir". Diğer bir deyişle: İnsan, kendi aşkın ideallerini yaratır. Bu ide-

aller, dünya (varlık)'yı aşabilir fakat insanın kendi aşkınlığının (hiçlik) merkezindedir. "İnsanın öznelliğinin evreninden başka bir evren yoktur."

Sartre burjuva karşıtı tutumunun bir parçası olarak daima, radikal sosyalist görüşlere eğilimli oldu, bir marksist olmadığını iddia etse de. Fakat varoluşçuluğunun sosyal bağımlanmaya eğilimli olması gibi, felsefenin kendisinde de benzer bir eğilim olduğunu anlattı. Ve sonuç olarak, ona göre modern dönemde 3. felsefe vardı: Descartes ve Loke'un Felsefesi (Hume'a yol açmıştır), Hegel'e karşı Kant ve Marksizm. Sartre kısa bir süre sonra varoluşçuluğu, "ilk bakışta" itirazcı bilginin sınırında yaşayan fakat bugün, kaynaşmak için bilgiyi arayan asalak bir sistem olarak görmeye başladı. Hiçbir zaman Sartre şu sözleri söylemedi: "Marksizm, insanı tekrar düşüncenin içine çekti ve varoluşçuluk, insan neredeyse onu orada aramaya başladı. İş yerinde, evinde, cadde de." 1952'de Sartre bir marksist oldu.

Fakat bireyselliği nedeniyle, herhangi

politik bir partiye üye olmayı kabul etmedi. En çok başını ağrıtan komünist parti oldu. "Gerçek marksizm komünistler tarafından çarpıtıldı ve yanlış anlaşıldı". Önceden felsefe için devrimci bir kişiydi, şimdi ise devrim için felsefe yapıyordu.

Tüm dünyadaki köktenci hareketler, Sartre'ın yazdıklarını kalplerinde hissediyordu. Sartre günün sorunlarıyla ilgili devrimci açıklamalar yapıyordu. Güney Amerika'da, sömürgecilik kurallarından ortaya çıkan Afrika'da, hatta Maocu Çin'de Sartre'ın kitapları okundu, düşünceleri entellektüeller tarafından tartışıldı. Devrimci düşüncelerini, varoluşa ait özgürlük ile totalitarizm arasında ilerletmeyi denemek amacıyla Rusya'ya ve komünist doğu Avrupa'ya ziyaretlerde bulundu. Açıklamaları, ilgili otoriteler ve özgürlükçü hareketler tarafından kendi sonlarını hazırlıyormuşcasına yanlış veya doğru kullanıldı. Sartre'ın politikayla ilgili yazıları, politik gerçeklikten uzaktı. Düşünceleri, Sartre'ın en güçlü yanı olarak kaldı. İşte saçma bir dün-

yada anlamsız bir varlık, o, kesinlikle buydu.

Fakat Sartre'ın seçtiği pozisyon inkar edilemeyecek kadar cesurdu. Bağımsızlık savaşı (Fransa'ya karşı) boyunca sağduyulu ve olayları basite indirgeyen tavırları, Fransa'daki sağcı uçlar tarafından evinin iki kere bombalanmasına yol açtı. Silahlı polisler saldırmak için kapılara dizilmişken, işçiler tarafından ele geçirilmiş bir araba fabrikasının dışında, dayanışma konuşması yaptığı kürsüde yalnız duruyordu. Onun, olaylar karşısında yaptığı entellektüel analizler, ne polislerin ne de işçilerin umurundaydı. Sartre, idealist idrakın tek kişisiydi. Fakat sesi *Les Tempes Modernes* dergisinde yazdığı sıralar tüm Fransa'ya, Avrupa'ya ve dünyaya yayıldı.

Rusların istilasından sonra Simone de Beauvoir'le beraber Prag'a giderek Castro'yla tanıştı. Kızıl Çin ordusunun kumandanıyla çay içti. Paris'e geri döndüğünde çılgınlar gibi yazmaya devam etti. Sonuç; asla bir sonuca ulaşmayan diyalektik ve Mark-

sizm'den esinlenmiş karmaşık uslamlamalarla dolu yığınla kitap.

Sartre'ın son önemli çalışması 1960'da basılan, kısmen felsefi bir çalışma sayılan Critique de la raison dialectique (Diyalektik Aklın Eleştirisi)dir. 750 sayfayı geçen bu kitapta Sartre, Marksizm'le olan ilişkisini anlatır. "Şimdiyse insanı, sadece tarihsel bir yaklaşımın açıklayabileceğini düşünüyorum," diye yazıyordu. Fikirleri, marksist tarihçiliği yansıtıyordu. Tarihsel değişimin diyalektik analizi ve medeniyetin gelişiminin diyalektik eleştirisi Sartre'ın ilgisini çekmişti. Klasik marksizm, tarih, coğrafya ve ekonomi şartlarına uygun değildi. Sartre'ın düşüncesine göre Marx, yokluk sorununa gereken önemi vermemişti. Bu problemi çözümlemeye çalışırken Sartre, bir kere daha onun fikirlerini paylaşmıyordu. Sartre'ye göre tüm insan ilişkilerini, yokluk (scarcity) yönetiyordu. Hatta aşırı üretim yapılsa bile tüketen insanların olmaması, yokluk şeklinde görülüyordu. Şu andaki medeniyetin en temel kuralı şuydu: "Öldür veya açlıktan öl".

Savaşa neden olan şiddet, "benliğin bir parçası haline gelmiş yokluk"tu.

Yaşlı Sartre tüm bunlar arasında özellikle oyunlar yazmayı sürdürdü. Oyunlarda sanatçılar, entellektüellerden daha iyi durumdaydı. Katil veya zulmedici düşman, kaçışın olmadığını hissettiği durumda trajik bir kahraman haline geliyordu. Düşman, edimlerinden sorumlu olduğunu ve ne yaptığını biliyordu fakat başka çaresi de yoktu. Önde gelen Sartre eleştirmeni Philip Thody, bu düşmanları "kendi niyetleriyle işkence çeken ve edimlerinin kurbanı olan insanlar" diyerek tanımlıyordu. Bu kurbanlar, Tanrı'nın ölü olduğu bir dünyada hristiyan duyarlılığının son temsilcileridir fakat ne tarih ne de aşk Tanrının yerini tutamaz."

1964'de Sartre felsefi ve politik yazıları için değil de Les Mots (kelimeler) adındaki çocukluk otobiyografisi için Nobel Edebiyat ödülüne layık görüldü. Nobel ödülünü kabul etmedi ve şöyle dedi: "Yazarlar, kurumların kendilerini bir kalıba sokmasına izin vermemelidir".

Sağlığı iyice bozulduğu halde *Les Temps Modernes* dergisinde, günün olaylarıyla ilgili, tartışmakla değiştirilemeyecek politik açıklamalarda bulundu. Bunun yanı sıra, otoriteye karşı çıkan tüm sokak gösterilerine öncü oldu. Sağ kesimin aşırı savunucuları "Sartre'a sürgün" diyerek sloganlar attılar ve polis Sartre'ı tutukladı. Fakat şimdi de mahkemede bir arkadaşı vardı. Başkan De Gaulle "tarihin bu büyük adamını" tanıdı ve "Voltarie'i hapse atamazsınız" dedi. Fakat Sartre, Voltaire kadar Ten Ten değildi. Zamanın entellektüel geçerliliği devam etti. Post-modernizm ve Structuralizm (yapısalcılık) gibi yeni akımlar, beraberinde de Barthes, Derrida, Foucault gibi insanlar ortaya çıktı. Onun arkasından giden insanlar oldu ve Paris bir moda şehri haline geldi. Bunlar, tüm dünyadaki sınıflarda tartışılan nehrin sol kesimi en son entellektüel şekilleriydi. Sartre'ın modası geçmişti.

60 yaşlarındayken 70 yaşlarında görünen Sartre, diğerlerinden daha sıkı çalışıyor ve

diğerlerinden daha zor şartlar altında yaşıyordu. Simone de Beauvoir ve inançlı varoluşçular olan genç refakatçıların (şimdi çoğu yetişkin birer kadın olmuştur) ilgilendiği Sartre, sağlık açısından çok güçsüzleşti. İçki, hap, sigara, kadınlar ve yazmak - bunların hepsine son vermek zorunda kaldı. Sonunda Sartre 15 Nisan 1980'de 74 yaşındayken öldü. Dört gün sonra gerçekleşen cenaze töreninde 25.000 kişi bulunuyordu. Cenazesi, en iyi çalışmalarını yazdığı Latin Quarter'daki cafélerin önünden geçirildi. Dünyanın en saygısız izleyicisi olan Seine Nehri'nin sol kısmı, hepsinden daha saygısız kahramanlarına son bir saygı göstermek amacıyla cenazede hazır bulunmuşlardı.

Alıntılar

- "İnsan özgürlüğe mahkumdur."

Varoluşçuluk Bir Hümanizmadır

- "Açıklamaların ve gerekçelerin dünyası, varlığın dünyası değildir."

Bulantı

- "Olumsallık esas olanıdır. Diğer deyişle; mantıksal anlamda varoluş zorunluluk değildir. Varolmak sadece, burada olmak anlamındadır; var olan neyse sadece görünür ve kendisiyle karşılaşmana izin verir. Onu asla çıkarsayamazsın."

Bulantı

- "Varoluşçuluk her kişiyi, kendi gibi kendine sahip olan olarak ortaya koyar ve varlığıyla ilgili tüm sorumluluğu onun omuzlarına yükler. Bu, varoluşçuluğun ilk sonucudur."

Varoluşçuluk Bir Hümanizmadır

- "Bir kişinin, insanlık hakkında hüküm vermesi kabul edilemez. Varoluşçuluk, bu tür yazgıları ortadan kaldırır: Bir varoluşçu, insanı asla bir amaç olarak görmeyecektir, çünkü insan hâlâ iradelidir".

Varoluşçuluk Bir Hümanizmadır

-"Temsilcisi olduğum tanrıtanımaz varoluşçuluk şunu anlatır; Tanrı yoksa; en azından öyle bir varlık vardır, ki onun varoluşu varlığın özünden önce gelir - yani varlıktan daha önce varolan bir varlık, varlığın kavramlarıyla tanımlanabilir. Bu varlık insandır veya Heidegger'in dediği gibi insan gerçekliğidir. İlk önce insan varolur, kendine rastlar, birdenbire dünyada ortaya çıkar - ve kendini bundan sonra yapar ... İnsan tanımlanabilir değildir, çünkü başlangıçta hiçbir şeydir. Sonradan bir şey olacaktır ve kendini nasıl yaparsa öyle olacaktır."

Varoluşçuluk Bir Hümanizmadır

- "Varlık, nesnelerin dünyasıdır... diğeri yani hiçlik, insan gerçekliğidir; dünyanın or-

1905	Einstein "Özel Görecelik Kuramı"nı yayımlar. Rusya'da başarısız devrim.
1912	Titanic'in batışı.
1914-1918	Birinci Dünya Savaşı.
1917	Rusya'da Bolşevik Devrimi.
1922	Joyce'ın Ulysses'i, Eliot'un Çorak Ülke'si yayımlanır.
1927	Heidegger "Varlık ve Zaman"ı yayımlar.
1929	Wall Street'in çöküşü. Büyük bunalımın başlangıcı.
1933	Hitler iktidarda.
1938	Husserl'in ölümü.
1939-1945	İkinci Dünya Savaşı.
1945	Atom bombası atıldı. BM'nin kuruluşu.

taya çıkarması yoluyla olan köklü yadsımadır. İnsan gerçekliği, dışarıdaki varlığa ve hiçliğin oluşmasına sebep olur.

Varlık ve Hiçlik

- "Bilinç tamamen boşluktur (çünkü, tüm dünya bunun dışında kalır)."

Varlık ve Hiçlik

- "İnsan, faydasız bir tutkudan ibarettir."

Varlık ve Hiçlik

- "Cehennem diğer insanlardır."

Kamera

Sartre ve Yaşamı

1905	J. Paul Sartre 21 Haziran'da Paris'de doğdu.
1906	Babasının ölümü.
1917	Annesi ikinci kez evlendi, La Rochelle'e taşındılar.
1920	IV. Henri Lisesine yatılı öğrenci olarak girdi.
1925	Liseden mezuniyet ve üniversite öğrenimi.
1929	Yüksek Öğretmen okulundan mezun oldu. Simone de Beauvoir ile tanıştı.
1931-1945	La Havre, Laon ve Paris'te öğretmenlik yılları.
1933	Sartre, Berlin'de.
1938	"Bulantı" ve "Benin Aşkınlığı" yayımlanır.
1939	Sartre askerde.
1940	Esir düşer ve 1 yıl sonra serbest kalır.
1943	En önemli eserlerinden "Varlık ve Hiçlik" yayımlanır.

1950 Kore Savaşı
1951 Wittgenstein'ın ölümü.

1959 Küba Devrimi.

1965 Wietnam Savaşı'na ABD'nin katılması.
1967 Che'nin Öldürülüşü.
1968 Sovyet Tankları Prag'da.

1973 Wietnam'da anlaşma. ABD geri çekiliyor.

1977 Heidegger'in Ölümü.

1946	"Modern Zamanlar" dergisini kurar, önemli eseri "Varoluşçuluk Bir Hümanizmadır" yayımlanır.
1954	SSCB, İskandinavya, Afrika, ABD ve Küba'yı kapsayan seyahatler.
1960	"Diyalektik Aklın Eleştirisi"nin yayımlanışı.
1960-1971	Gustave Faubert'le ilgili 4 ciltlik inceleme üzerine çalışmalar.
1964	Nobel Edebiyat Ödülüne değer görülür, ancak Sartre ödülü rededer.
1971	Flaubert'in 200 sayfayı aşan ilk iki cildi yayımlanır.
1972	Flaubert'in 3. cildi yayımlanır.
1976	"Kendi Ağzından Sartre" adlı 3 saatlik belgesel filmin hazırlanışı.
1980	15 Nisan'da, Paris'de başladığı yaşamı yine orada sona erdi. Cenazesine 25 bini aşkın kişi katıldı.

İrlanda - İskoç kökenli Paul Strathern, 1940'da doğdu ve Dublin'deki Trinity Collage'de felsefe öğrenimi gördü. Denizcilik, bulaşıkçılık ve şairlik yaptı. Artık yaşamını dünya gezgini, romancı, gezi yazarı ve filozof olarak sürdürüyor. Bu gezileri sırasında İstanbul'a da uğradı. Strathern burada boş durmadı ve bir "Türkiye Rehberi" hazırladı. Paul'ün dönüp dolaşıp geldiği tek yer Londra'dır. O, içinden çıkılamayacak konular üzerine İskoç açıklığı ve İrlanda humoru ile oldukça akıcı bir tarzda yazmaktadır. Bu netlik, espirili tarz ve akıcılık, felsefi alanda uzman olmayanların bile bu konuları oldukça rahat bir şekilde anlamalarına ve hatta bu konularda kendi hayatlarından paydalar çıkarmalarına yardım etmektedir.

BU DİZİNİN KİTAPLARI

90 Dakikada Platon
90 Dakikada Sokrates
90 Dakikada Konfüçyus
90 Dakikada Nietzsche
90 Dakikada Hegel
90 Dakikada Kant
90 Dakikada Schopenhauer
90 Dakikada Aristoteles
90 Dakikada Descartes
90 Dakikada Sartre
90 Dakikada Kierkegaard
90 Dakikada Wittgenstein

Paul Strathern, heyecan verici bir düşün akımı olan varoluşçuluğun en popüler ve karizmatik filozofu Sartre'ın hayatını incelerken, onun düşüncelerinin özlü bir yorumunu sunuyor.

"İlk önce insan varolur, kendine rastlar, birdenbire dünyada ortaya çıkar ve bundan sonra kendini yapar... İnsan tanımlanabilir değildir, çünkü başlangıçta hiçbir şeydir. Sonradan bir şey olacaktır ve kendini nasıl yaparsa öyle olacaktır."

ISBN 975-7809-79-9

9 789757 809790